บทที่ 3

สินเชื่อการเกษตรในประเทศไทย

สินเชื่อการเกษตรได้เริ่มมีมานานแล้ว แต่ส่วนใหญ่เป็นการกู้จากเอกชนนอกสถาบันการเงิน ก่อนปี 2518 เกษตรกรกู้ยืมเงินจากผู้ให้กู้เอกชน ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านถึงร้อยละ 50 ของจำนวนเงินให้กู้ยืมแก่เกษตรกรทั้งหมด อีกร้อยละ 22 เป็นการกู้ยืมจากพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น และเพียงร้อยละ 28 เท่านั้นที่กู้ยืมจากสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ ในขณะนั้นความต้องการสินเชื่อการเกษตรยังมีไม่มากนัก เนื่องจากเกษตรกรยังคงทำการผลิตเพื่อยังชีพในครอบครัว จึงยังไม่มีความต้องการเงินทุนเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต สินเชื่อการเกษตรส่วนใหญ่จึงนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่มิใช่การผลิต เช่น เป็นค่าใช้จ่ายในการครองชีพ ซื้อที่ดินและบ้าน เป็นค่าพิธีกรรมและสังคม เป็นต้น ต่อมาสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นในการเพิ่มผลผลิตมีมากขึ้น ความต้องการสินเชื่อของเกษตรกรก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และในระยะหลังนี้เกษตรกรใช้สินเชื่อไปเพื่อการผลิตเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากการสำรวจสินเชื่อการเกษตรทั่วประเทศของกระทรวงเกษตรเมื่อปี 2505/2506 เกษตรกรใช้สินเชื่อไปในทางที่มิใช่การผลิตถึงร้อยละ 66.9 แต่ในการสำรวจภาวะหนี้สินของเกษตรกรปี 2514/2515 อัตราส่วนนี้เป็นเพียงร้อยละ 29.7 เท่านั้น

ความต้องการสินเชื่อของเกษตรกร

ความต้องการด้านสินเชื่อของเกษตรกรที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และรวมถึงที่คาดว่าจะมีขึ้นในอนาคตนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการสินเชื่อเพื่อการผลิตระดับปกติ หมายความถึง ความต้องการสินเชื่อเพื่อปัจจัยการผลิต หรือเพิ่มผลผลิตตามปกติ เช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย ค่ายาป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชและสัตว์ ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวเป็นต้น ซึ่งความต้องการปัจจัย

การผลิตเหล่านี้แม้ปริมาณและคุณภาพจะคงที่ แต่ราคาจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้ต้นทุนการผลิตต้องผันแปรไป ความต้องการเงินกู้เพื่อการผลิตระดับปกตินี้มักจะเป็นเงินกู้ระยะสั้นเพียงฤดูการผลิตหนึ่ง ๆ ถ้าปีใดต้นทุนการผลิตกับราคาขายผลิตผลแตกต่างกันมาก และเกิดภัยธรรมชาติ เกษตรกรก็จะอยู่ในฐานะลำบาก ไม่อาจชำระคืนเงินกู้ได้ตามกำหนด

2. ความต้องการสินเชื่อเพื่อพัฒนาการผลิต หมายถึง ความต้องการสินเชื่อเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกรรมวิธีการผลิต เช่น การปรับปรุงพื้นที่เพื่อปลูกพืชหลายครั้งหลายชนิด หรือเพื่อทำนา ไร่ สวน เลี้ยงสัตว์ สร้างหรือปรับปรุงเรือนโรงการเกษตร ซื้อเครื่องทุ่นแรง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงระดับนี้ต้องการเงินทุนมากขึ้น และต้องการระยะเวลาชำระหนี้คืนยาวนานขึ้น หรือที่เรียกว่า เงินกู้ระยะปานกลาง

3. ความต้องการสินเชื่อเพื่อพัฒนาระบบการผลิต การพัฒนาระบบการผลิตเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบการเกษตรอย่างเดียวเป็นเกษตรธุรกิจ หรือเกษตรอุตสาหกรรม เช่น การทำนาแล้วมีกิจการฉางและระยะต่อไปก็อาจมีกิจการโรงสี ถ้าเป็นสวนผลไม้ก็อาจเริ่มด้วยกิจการคัดขนาด การบรรจุ การแปรรูป เป็นต้น เงินกู้ที่ต้องการเพื่อการนี้จึงต้องเริ่มด้วยสินเชื่อเพื่อการปรับปรุงโครงสร้างขั้นพื้นฐานก่อน เช่น การชลประทาน การลำเลียงขนส่ง การซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร การจ้างแรงงานฝีมือ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การใช้เงินทุนเพื่อการนี้จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และขณะเดียวกันก็ควรมีช่วงระยะเวลาปลอดหนี้พอสมควรในตอนเริ่มดำเนินการก็จะทำให้กิจการได้ผลดียิ่งขึ้น

จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา การอำนวยสินเชื่อการเกษตรของธนาคารพาณิชย์ และ ธกส. ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร จากตารางที่ 7 ในปี 2518 ชาวนาต้องการสินเชื่อประมาณ 12.80 - 16.43 พันล้านบาท ในขณะที่ปริมาณสินเชื่อที่ ธกส. และ ธนาคารพาณิชย์ให้แก่ชาวนาเป็นเพียง 5.14 พันล้านบาท หรือ เพียงร้อยละ 31.28 - 40.16 ของความต้องการเท่านั้น

ตารางที่ 7

อุปทานและอุปสงค์ของสินเชื่อการเกษตร

หน่วย : พันล้านบาท

ปี	ความต้องการสินเชื่อโดยประมาณของชาวนา	ปริมาณสินเชื่อที่ให้แก่ชาวนา		อัตราส่วนปริมาณสินเชื่อต่อความต้องการสินเชื่อ (เปอร์เซนต์)
		ธกส.	ธนาคารพาณิชย์	
2516	10.84 - 12.48	1.0	0.17	9.37 - 10.79
2517	12.83 - 15.17	1.7	0.31	13.25 - 15.67
2518	12.80 - 16.43	2.11	3.03	31.28 - 40.16

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ประมาณความต้องการสินเชื่อของเกษตรกรในปี 2521 - 2524 ขึ้นตามตารางที่ 8 - 11 เนื่องจากในระยะหลังนี้สถาบันการเงินโดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ต่างก็มีความตื่นตัวในด้านสินเชื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ได้มีการกำหนดเป้าหมายสินเชื่อการเกษตรตามคำขอร้องของธนาคารแห่งประเทศไทย และคาดว่าเป้าหมายนี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อสงสัยเกิดขึ้นว่าความต้องการสินเชื่อของเกษตรกรจะมีจำนวนมากพอที่จะรองรับปริมาณสินเชื่อการเกษตรที่จะเพิ่มขึ้นนี้หรือไม่ จึงได้มีการคาดคะเนปริมาณความต้องการสินเชื่อการเกษตรขึ้น โดยประมาณจากค่าใช้จ่ายในการผลิต ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปริมาณความต้องการสินเชื่อได้เพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี จาก 27,358.1 ล้านบาทในปี 2521 เป็น 30,197.0 33,212.1 และ 36,580.2 ล้านบาท ในปี 2522, 2523 และ 2524 ตามลำดับ ดังนั้นรัฐบาลและสถาบันที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องตระเตรียมเพื่อเพิ่มปริมาณสินเชื่อให้เพียงพอกับความต้องการดังกล่าว

เหตุที่เกษตรกรมีแนวโน้มทางต้องการสินเชื่อเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจการเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตเพื่อยังชีพในครอบครัวเป็นการผลิตเพื่อการค้า

ตารางที่ 8

ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกรปี 2521

	ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกร			ประมาณความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร		
	พื้นที่เพาะปลูก	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (เงินสด)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด (เงินสด)	ผลผลิตที่ออกสู่ตลาด	ราคาเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับ	รายได้ที่เกษตรกรได้รับ
	พันไร่	บาท/ไร่	ล้านบาท	ล้านตัน	บาท/ตัน	ล้านบาท
1. ข้าว : นาปี	49,458	151.93	7,514.1	6.439	2,417.93	15,569.1
นาปรัง	2,178	358.08	779.9			
2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	8,861	273.83	2,426.4	3.5	1,694.39	5,929.3
3. มันสำปะหลัง	4,722	359.95	1,699.7	10.3	478.42	4,927.7
4. อ้อย : อ้อยใหม่	1,244	2,450.38	3,048.3	23.6	253.31	5,978.1
อ้อยตอ	1,866	1,451.97	2,709.4			
5. ปอแก้ว	1,389	234.53	325.8	0.25	3,657.15	914.3
6. ถั่วเหลือง	2,300	357.30	821.8	0.328	5,508.00	1,804.4
7. ถั่วลิสง	900	144.07	129.7	0.176	5,359.50	945.9
8. ถั่วเขียว	2,000	229.79	459.6	0.306	5,067.36	1,550.6
9. ฝ้าย	406	588.94	239.1	0.076	8,678.70	659.6
10. ยาสูบ : เวอร์จิเนีย	328	1,069.85	350.9	0.344	1,488.15	512.5
			20,504.7			38,791.5
	ล้านตัว	บาท/ตัว		ล้านตัว	บาท/ตัว	
11. สุกร	4.364	1,479.61	6,457.0	4.364	1,605.00	7,004.0
12. ไก่ : ไก่กระทง	15.862	24.99	396.4	15.862	25.83	409.7
			6,853.4			
			27,358.1			

ที่มา : กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 9

ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกรปี 2522

	ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกร			ประมาณความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร		
	พื้นที่เพาะปลูก	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (เงินสด)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด (เงินสด)	ผลผลิตที่ออกสู่ตลาด	ราคาเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับ	รายได้ที่เกษตรกรได้รับ
	พันไร่	บาท/ไร่	ล้านบาท	ล้านตัน	บาท/ตัน	ล้านบาท
1. ข้าว : นาปี	50,031	162.93	8,151.5	6.548	2,501.59	16,380.4
นาปรัง	2,363	382.95	904.9			
2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	9,268	292.66	2,712.4	3.8	1,656.10	6,293.2
3. มันสัมปะหลัง	5,034	384.74	1,936.8	10.5	467.60	4,909.8
4. ออย : อ้อยใหม่	1,254	2,604.43	3,265.0	25.3	255.01	6,451.7
อ้อยตอ	1,881	1,553.80	2,922.7			
5. ปอแก้ว	1,316	250.37	329.5	0.25	3,791.73	947.9
6. ถั่วเหลือง	2,465	380.46	937.8	0.351	5,672.14	1,991.5
7. ถั่วลิสง	964	150.27	144.9	0.189	5,423.28	1,025.8
8. ถั่วเขียว	2,210	244.75	540.9	0.338	5,218.37	1,764.8
9. ฝ้าย	617	629.18	388.2	0.115	8,611.87	994.7
10. ยาสูบ : เวอร์จิเนีย	361	1,133.70	409.3	0.379	1,488.24	563.6
			22,643.9			41,323.4
	ล้านตัว	บาท : ตัว		ล้านตัว	บาท : ตัว	
11. สุกร	4.495	1,583.18	7,116.4	4.495	1,717.35	7,719.5
12. ไก่ : ไก่กระทง	16.338	26.73	436.7	16.338	27.64	451.6
			7,553.1			
			30,197.0			

ที่มา : กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 10

ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกร ปี 2523

	ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกร			ประมาณความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร		
	พื้นที่เพาะปลูก	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (เงินสด)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด (เงินสด)	ผลผลิตที่ออกสู่ตลาด	ราคาเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับ	รายได้ที่เกษตรกรได้รับ
	พันไร่	บาท/ไร่	ล้านบาท	ล้านตัน	บาท/ตัน	ล้านบาท
1. ข้าว : นาปี	50,611	173.67	8,789.6	6.66	2,501.59	16,660.6
นาปรัง	2,568	413.89	1,062.9			
2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	9,524	312.83	2,979.4	4.0	1,641.86	6,567.4
3. มันสำปะหลัง	5,256	411.48	2,162.7	10.8	463.58	5,006.7
4. ออย : อ้อยใหม่	1,263	2,772.43	3,501.6	26.9	253.30	6,813.8
อ้อยตอ	1,895	1,669.82	3,164.3			
5. ปอแก้ว	1,250	267.11	333.9	0.25	3,864.53	966.1
6. ถั่วเหลือง	2,722	405.23	1,103.0	0.388	5,846.27	2,266.6
7. ถั่วลิสง	1,064	156.25	166.2	0.209	5,437.38	1,135.6
8. ถั่วเขียว	2,308	261.30	603.1	0.353	5,378.94	1,899.8
9. ฝ้าย	799	672.36	537.2	0.149	8,638.57	1,291.5
10. ยาสูบ : เวอร์จิเนีย	397	1,218.25	483.6	0.416	1,488.69	620.0
			24,887.5			43,228.1
	ล้านตัว	บาท : ตัว		ล้านตัว	บาท : ตัว	
11. สุกร	4,630	1,694.0	7,843.2	4.630	1,837.56	8,507.9
12. ไก่ : ไก่กระทง	16.828	28.61	481.4	16,828	29.57	497.6
			8,324.6			
			33,212.1			

ที่มา : กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 11

ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกรปี 2524

	ประมาณความต้องการเครดิตของเกษตรกร			ประมาณความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร		
	พื้นที่เพาะปลูก	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (เงินสด)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด (เงินสด)	ผลผลิตที่ออกสู่ตลาด	ราคาเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับ	รายได้ที่เกษตรกรได้รับ
	พันไร่	บาท/ไร่	ล้านบาท	ล้านตัน	บาท/ตัน	ล้านบาท
1. ข้าว : นาปี	51,200	184.12	9,426.9	6.77	2,501.59	16,935.8
นาปรัง	2,800	432.03	1,209.7			
2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	10,000	334.40	3,344.0	4.3	1,644.65	7,072.0
3. มันสำปะหลัง	5,504	439.45	2,418.7	11.1	464.37	5,154.5
4. ออย : ออยใหม่	1,272	2,930.09	3,727.1	28.6	253.30	7,244.4
ออยตอ	1,908	1,769.86	3,376.9			
5. ปอแก้ว	1,250	283.53	354.4	0.25	3,780.67	945.2
6. ถั่วเหลือง	3,028	432.47	1,309.5	0.431	6,129.00	2,642.8
7. ถั่วลิสง	1,184	165.35	195.8	0.232	5,674.12	1,318.3
8. ถั่วเขียว	2,551	277.57	708.1	0.390	5,639.06	2,201.5
9. ฝ้าย	1,095	718.52	786.8	0.205	8,638.57	1,770.9
10. ยาสูบ : เวอร์จิเนีย	437	1,253.22	547.7	0.458	1,488.09	682.3
			27,405.6			45,967.7
	ล้านตัว	บาท : ตัว		ล้านตัว	บาท : ตัว	
11. สุกร	4.769	1,812.58	8,644.2	4.769	1,966.19	9,376.8
12. ไก่ : ไก่กระทง	17.333	30.60	530.4	17.333	31.64	548.4
			9,174.6			
			36,580.2			

ที่มา : กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

เกษตรกรจึงต้องเพิ่มผลผลิตหรือรักษาระดับการผลิตไว้เพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับความต้องการของครอบครัว เราอาจประมวลสาเหตุที่เกษตรกรต้องการสินเชื่อเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การประกอบอาชีพการเกษตรในปัจจุบันมีลักษณะเพื่อการค้ามากขึ้น

2. ความเจริญทางด้านเครื่องจักรกล เครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ และเทคนิคในด้านการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มการลงทุน และรายจ่ายอันจำเป็นมากขึ้น

3. มาตรฐานทางด้านการผลิตและการครองชีพสูงขึ้น เกษตรกรต้องปรับปรุงการผลิตของตนให้ได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครอบครัวเกษตรกรเปลี่ยนทัศนคติในการดำรงชีพในทางที่ฟุ่งเฟ้อขึ้น เช่น อยากมีวิทยุ โทรทัศน์ ต้องการแต่งตัวสวยงามต่าง ๆ เมื่อมีรายได้ไม่เพียงพอก็ต้องกู้ยืม

4. ประสบภัยธรรมชาติ เกิดน้ำท่วม แห้งแล้ง หรือมีศัตรูพืชรบกวน ทำให้จำเป็นต้องกู้ยืมมาสร้างฐานะหรือพยุงฐานะไว้

5. เกิดความจำเป็นในครอบครัว เช่น ความเจ็บป่วย การศึกษาของบุตร เป็นต้น

<u>ความช่วยเหลือของรัฐบาลเกี่ยวกับสินเชื่อการเกษตร</u>

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกษตรกรประสบอยู่ จึงได้กำหนดโครงการช่วยเหลือชาวนาขึ้นเมื่อปลายปี 2508 ดำเนินการโดย "คณะกรรมการช่วยเหลือชาวนา" ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และมีผู้แทนของส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ นับว่าเป็นการริเริ่มนโยบายที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของรัฐบาล โดยมีจุดศูนย์กลางรวบรวมวิธีดำเนินการที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนาในด้านต่าง ๆ มาไว้ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการระดับชาติเพียงคณะเดียวเป็นครั้งแรก หมายความว่าได้รวบรวมกิจการที่เกี่ยวข้องกับงานช่วยเหลือชาวนาเข้ามารวมดำเนินการในจุดเดียวกัน มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน โดยมีคณะอนุกรรมการต่าง ๆ เช่น คณะอนุกรรมการประสานงานการช่วยเหลือชาวนา เป็นเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือกลั่นกรองและเตรียมงานในคณะกรรมการช่วยเหลือชาวนา

ลักษณะการช่วยเหลือตามโครงการช่วยเหลือชาวนาได้กำหนดไว้เป็น 2 ระยะคือ

1. การช่วยเหลือในระยะสั้น มุ่งหมายดำเนินการช่วยเหลือในปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อน เพราะเป็นสิ่งที่ชาวนาเดือดร้อนและต้องการ เช่นการช่วยเหลือในด้านเพิ่มผลผลิตเรื่องราคาข้าวตกต่ำ และการให้กู้ยืมเงินเพื่อใช้เป็นทุนในการทำนา

2. การช่วยเหลือในระยะยาว เป็นการช่วยเหลือในเรื่องที่มีปัญหาสลับซับซ้อนจำเป็นต้องศึกษาหาข้อมูลแล้วจึงนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย โดยประมวลขึ้นเป็นโครงการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือในด้านชลประทาน การจัดหาที่ดินให้แก่เกษตรกร เป็นต้น

โครงการช่วยเหลือชาวนานี้ ต่อมาในปี 2514 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โครงการช่วยเหลือเกษตรกร" และชื่อของคณะกรรมการก็ได้เปลี่ยนเป็น "คณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกร" โดยได้เพิ่มความช่วยเหลือด้านการเพิ่มผลผลิตด้วยการให้กู้ยืมเงิน โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยเพื่อซื้อวัสดุและอุปกรณ์การเกษตร เช่น ปุ๋ย เครื่องสูบน้ำ เครื่องมือปราบศัตรูพืช และเครื่องทุ่นแรง เป็นต้น แต่ปรากฏว่าการให้กู้ยืมเช่นนี้มียอดคงค้างเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าไม่ต้องเสียดอกเบี้ย จึงไม่ขวนขวายชำระคืน คณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรเห็นว่าถ้าจะช่วยเหลือต่อไปก็เป็นการเพิ่มหนี้สินให้เกษตรกร จึงได้โอนเงินส่วนนี้ไปตั้งเป็นเงินกองทุนพิเศษส่งเสริมการเกษตรที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โดยให้เกษตรกรไปกู้จาก ธกส. คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี โดยให้กู้ยืมผ่านสถาบันเกษตรกรตามตารางที่ 12

ต่อมาเงินช่วยเหลือนี้ได้โอนจาก ธกส. ไปอยู่กับกองทุนส่งเคราะห์เกษตรกร ซึ่งตั้งขึ้นในปี 2517 ตามพระราชบัญญัติกองทุนส่งเคราะห์เกษตรกรปี 2517 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการส่งเสริมการเพิ่มผลผลิต และเพื่อพยุงราคาผลิตผลเกษตรกรรมขั้นต้น และผลิตภัณฑ์อาหาร ดำเนินงานโดยคณะกรรมการส่งเคราะห์เกษตรกร ซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน

ตารางที่ 12

ความช่วยเหลือด้านเงินกู้ของรัฐบาลผ่านสถาบันเกษตรกร

(ล้านบาท)

ปี	กลุ่มเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร)	สมาคมชลประทานราษฎร์ (กรมการปกครอง)	สหกรณ์บำรุงที่ดิน (กรมสหกรณ์ที่ดิน)	รวม
2509	16.5	9.6	3.9	30.0
2510	28.1	15.5	6.3	49.9
2511	30.0	25.0	10.0	65.0
2512	43.2	27.2	9.6	80.0
2513	35.0	30.0	12.0	77.0
2514	35.0	28.0	14.0	77.0
2515	30.0	20.0	14.0	64.0

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย

I16600952

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

นอกจากความช่วยเหลือดังกล่าวข้างต้นแล้ว สถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล หรือหน่วยงานที่รัฐบาลส่งเสริมให้ตั้งขึ้น ยังได้ให้ความช่วยเหลือด้านสินเชื่อการเกษตร ดังจะได้กล่าวต่อไป

ธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ความสนใจแก่เกษตรกรมาเป็นเวลานาน จะเห็นได้จากช่วงก่อนปี 2510 ซึ่งยังไม่ได้มีการแก้ไขพระราชกฤษฎีกากำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ธนาคารมีธุรกิจหน้าที่ซื้อขายและรับช่วงซื้อลดตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินเฉพาะที่เกิดจากการพาณิชย์อันสุจริตเท่านั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้พยายามตามขอบเขตแห่งอำนาจที่สามารถกระทำได้ในขณะนั้น ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ส่งออกซึ่งสินค้าทางการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตรใหม่ เงินทุนหมุนเวียนที่เสียดอกเบี้ยต่ำสำหรับไปใช้จ่ายเพื่อให้บังเกิดความเคลื่อนไหวด้านราคาสินค้าการเกษตรอันจะช่วยให้รายได้ของเกษตรกรสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรโดยทางอ้อมเท่านั้น จนกระทั่งในปี 2510 จึงได้มีการแก้ไขพระราชกฤษฎีกากำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทยให้มีธุรกิจหน้าที่ซื้อขายและรับช่วงซื้อลดตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากกิจการอุตสาหกรรม กสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้ การประมง การทำเหมืองแร่ การทำนาเกลือ และการสาวไหมอันสุจริตได้ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 12 เดือน นับแต่วันรับซื้อหรือรับช่วงซื้อลด ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2510 เป็นต้นมา และต่อมาได้มีการแก้ไขอีกเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2512 เพื่อขยายความช่วยเหลือให้คลุมไปถึงสถาบันการเงินอื่น ซึ่งแต่เดิมกำหนดไว้เฉพาะธนาคารพาณิชย์เท่านั้น การแก้ไขครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2515 มีผลให้คลุมไปถึงตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกเพื่อส่งค่าบำรุงเข้ามูลภัณฑ์กันระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศยอมให้ประเทศไทยถอนเงินจากกองทุนเพื่อการนี้ได้ กับทั้งได้ขยายระยะเวลาถึงกำหนดใช้เงินจากเดิมไม่เกิน 12 เดือน เป็นไม่เกิน 60 เดือน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการให้สินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาว นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้ให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ความช่วยเหลือของธนาคารแห่งประเทศไทยในด้านการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือทางเกษตรกรรมด้วยการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน 4 ประเภท คือ

1. ตั๋วสัญญาใช้เงินอันเนื่องจากการผลิตทางเกษตรกรรม เริ่มมีขึ้นเมื่อปี 2511 โดยทั่ว ๆ ไปตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้เป็นตั๋วซึ่งเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรนำมาขายลดแก่ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารพาณิชย์ก็จะนำมาขายลดช่วงให้ธนาคารแห่งประเทศไทยอีกต่อหนึ่ง โดยทำเป็นข้อตกลงระหว่างกันเกี่ยวกับปริมาณการรับช่วงซื้อลดประเภทของพืชผลและท้องที่ที่จะรับช่วงซื้อลด และสาระสำคัญอื่น ๆ ดังนี้

ก) ตั๋วสัญญาใช้เงินที่จะนำมาขาย ต้องเป็นตั๋วสัญญาใช้เงินอันเนื่องมาจากการผลิตทางกสิกรรมอันสุจริต โดยเกษตรกรคนหนึ่งหรือหลายคนร่วมกันเป็นผู้ออก และธนาคารผู้ขายลดช่วงจะต้องสลักหลังโอนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย

ข) ตั๋วสัญญาใช้เงินต้องถึงกำหนดใช้เงินภายใน 12 เดือน และมีจำนวนแต่ละฉบับไม่ต่ำกว่า 10,000.-บาท

ค) จำนวนเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินต้องไม่เกินร้อยละ 90 ของมูลหนี้ที่เกษตรกรกู้

ง) อัตราดอกเบี้ย ธนาคารคิดอัตราดอกเบี้ยรับช่วงซื้อลดไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี และธนาคารพาณิชย์รับซื้อลดจากเกษตรกรในอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี

เพียงสิ้นปี 2519 ธนาคารแห่งประเทศไทยรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้เป็นจำนวนถึง 2,500.-ล้านบาท

2. ตั๋วสัญญาใช้เงินอันเนื่องจากการให้สินเชื่อโดยมีผลิตผลเกษตรเป็นประกัน การรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี 2514 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรสามารถชะลอเวลาการจำหน่ายไว้ได้ ในขณะที่ผลิตผลมีราคาตกต่ำ และกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้

ก) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่สหกรณ์เป็นผู้ออกเนื่องในการที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือธนาคารพาณิชย์ให้สหกรณ์กู้ยืมเงิน โดยมีผลิตผลทางการเกษตรเป็นประกัน

ข) ตั๋วสัญญาใช้เงินต้องถึงกำหนดใช้เงินไม่เกิน 180 วัน และมีจำนวนเงินตามตั๋วแต่ละฉบับไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท

ค) จำนวนเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินต้องไม่เกินร้อยละ 80 ของจำนวนเงินที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือธนาคารพาณิชย์ให้ผู้ออกตั๋วกู้ยืม

ง) อัตราดอกเบี้ย ธนาคารคิดอัตรารับช่วงซื้อลดไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี และกำหนดให้ ธกส.หรือธนาคารพาณิชย์รับซื้อลดจากสหกรณ์ได้ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

ตั้งแต่เริ่มดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน มีเพียง ธกส. เท่านั้นที่นำตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้มาขายลดช่วง โดยเพียงสิ้นปี 2519 รับช่วงซื้อลดทั้งสิ้น 9.8 ล้านบาท

3. <u>ตั๋วสัญญาใช้เงินอันเนื่องจากการเลี้ยงสัตว์</u> มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศให้เป็นล่ำเป็นสัน และสามารถส่งออกต่างประเทศได้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกระเบียบการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์ขึ้น ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2517 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ผู้เลี้ยงสัตว์เป็นผู้ออก และผู้เลี้ยงสัตว์นั้นต้องเป็นผู้ที่เชื่อถือได้ และสมควรได้รับความอนุเคราะห์

ข) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกเป็นเงินบาท มีจำนวนแต่ละฉบับไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท แต่ต้องไม่เกินจำนวนที่ผู้เลี้ยงสัตว์ได้จ่ายไปในกิจการเลี้ยงสัตว์ หรือที่ได้กู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์หรือ ธกส. สุดแล้วแต่ว่าจำนวนใดจะต่ำกว่า และถึงกำหนดชำระตามระยะเวลาเท่าที่จำเป็น แต่ต้องไม่เกิน 60 เดือน นับแต่วันที่ธนาคารรับช่วงซื้อลด

ค) จำนวนเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินต้องไม่เกินร้อยละ 90 ของจำนวนเงินที่ทางการเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องใช้ในกิจการเลี้ยงสัตว์

ง) ธนาคารคิดอัตรารับช่วงซื้อลดไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี และธนาคารผู้ขายช่วงจะซื้อลดจากเกษตรกรไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

เพียงสิ้นปี 2519 ธนาคารแห่งประเทศไทยรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้เป็นจำนวนเงิน 120.7 ล้านบาท

4. ตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อการจัดหาวัสดุการเกษตร เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตรมีเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานจัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ มาจำหน่ายแก่สมาชิกและเกษตรกร ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ทำข้อตกลงกับ ธกส. เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2517 โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ก) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้ออก

ข) จำนวนเงินแต่ละฉบับไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท และต้องไม่เกินร้อยละ 90 ของจำนวนเงินที่ได้ซื้อวัสดุการเกษตร

ค) ธนาคารคิดอัตรารับช่วงซื้อลดไม่เกินร้อยละ 5 ต่อปี และ ธกส. ซื้อลดจากเกษตรกรไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

เพียงสิ้นปี 2519 ธนาคารแห่งประเทศไทยรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินประเภทนี้เป็นจำนวนเงิน 111.1 ล้านบาท

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกรของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้น ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก เพราะความช่วยเหลือจะขยายตัวได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับธนาคารพาณิชย์และ ธกส. เป็นสำคัญ ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเพียงผู้สร้างสิ่งจูงใจ และให้ความเกื้อหนุนแก่สองสถาบันการเงินนี้เท่านั้น

<u>การกำหนดนโยบายเงินให้กู้ยืมด้านการเกษตรแก่ธนาคารพาณิชย์</u>

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มงานพัฒนาสินเชื่อการเกษตรอย่างจริงจังในปี 2518 เมื่อรัฐบาลได้กำหนดเป็นนโยบายให้ธนาคารพาณิชย์อำนวยสินเชื่อการเกษตรในปี 2518 เพิ่มขึ้น

จากปี 2517 จำนวนเงิน 3,500 ล้านบาท และมอบให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการให้ธนาคารพาณิชย์อำนวยสินเชื่อการเกษตรตามเป้าหมาย ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ ให้กู้โดยตรงแก่เกษตรกร และ/หรือโดยการนำฝากที่ ธกส. เพื่อให้ ธกส.ได้มีเงินทุนเพิ่มขึ้นสำหรับขยายการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรต่อไป สำหรับดอกเบี้ยนั้น สินเชื่อการเกษตรที่ธนาคารพาณิชย์ปล่อยโดยตรงส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 12 ต่อปี

เมื่อได้มีการกำหนดเป้าหมายให้แต่ละธนาคารพาณิชย์แล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยก็เห็นมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางให้ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์มีความสนใจและเต็มใจที่จะขยายสินเชื่อด้านนี้ แทนที่จะรู้สึกว่าเป็นการถูกบีบบังคับ ดังนั้นจึงได้มีการเจรจาชักจูงกันหลายครั้ง ตลอดจนจัดให้มีการสัมนาสินเชื่อการเกษตรในปลายปี 2518 เพื่อชักจูงให้ผู้รับผิดชอบระดับสูงของธนาคารพาณิชย์ได้มีความเข้าใจในเรื่องสินเชื่อการเกษตรให้มากขึ้น หลังจากนั้นในปี 2519 ก็ได้จัดการประชุมที่สาขาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อชักจูงเจ้าหน้าที่ธนาคารพาณิชย์ระดับสาขาให้มีความรู้-ความเข้าใจในวิธีการให้สินเชื่อการเกษตร และหาลู่ทางที่จะให้ธนาคารพาณิชย์ ธกส. สถาบันเกษตรกร กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้มีการร่วมมือกันในทางที่จะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น โดยธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งก็ปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์ขยายสินเชื่อการเกษตรในปี 2518 เป็นมูลค่า 3,904 ล้านบาท

ในปีต่อมา คือปี 2519 และปี 2520 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายสินเชื่อการเกษตรสำหรับธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น กล่าวคือ เป้าหมายสินเชื่อการเกษตรปี 2519 เป็นร้อยละ 7 ของยอดเงินฝากในปี 2518 คือเป็นเงิน 6,139 ล้านบาท ซึ่งธนาคารพาณิชย์ให้ความร่วมมือขยายสินเชื่อการเกษตรเป็นจำนวน 6,972 ล้านบาท และในปี 2520 เป้าหมายเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9 ของยอดเงินฝากเมื่อสิ้นปี 2519 ซึ่งเป็นจำนวนสินเชื่อการเกษตร 9,647 ล้านบาท สำหรับปีต่อ ๆ ไป ธนาคารพาณิชย์ก็จะยังคงดำรงบทบาทในการอำนวยสินเชื่อการเกษตรตามเป้าหมายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้พิจารณากำหนดต่อไป

การกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ในเขตอำเภอรอบนอก

เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์กระจายเงินให้กู้ยืมแก่เกษตรกรมากขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาในเขตอำเภอรอบนอก[1] เพิ่มมากขึ้น โดยกำหนดเงื่อนไขการให้กู้ยืมไว้ว่า สาขาของธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการจะต้องให้กู้ยืมแก่บุคคลในท้องถิ่นในอำเภอรอบนอกของจังหวัดที่สาขานั้น ๆ ตั้งอยู่ และอำเภอรอบนอกของจังหวัดใกล้เคียง เป็นจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าอัตราส่วนต่อไปนี้

1. นับแต่วันสิ้นงวดการบัญชี 6 เดือนถัดจากงวดการบัญชีแรกที่สาขาเริ่มเปิดดำเนินการเป็นต้นไป จะต้องให้กู้ยืมแก่บุคคลในท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเงินฝาก ทั้งนี้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของเงินฝากต้องให้กู้ยืมแก่เกษตรกร

2. นับแต่วันสิ้นงวดการบัญชี 6 เดือนถัดไป จะต้องให้กู้ยืมแก่บุคคลในท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเงินฝาก ทั้งนี้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเงินฝากต้องให้กู้ยืมแก่เกษตรกร อัตราส่วนตามข้อนี้ให้ถือปฏิบัติต่อ ๆ ไปด้วย จนกว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะสั่งการเป็นอย่างอื่น

หากสาขาของธนาคารที่เปิดในเขตอำเภอรอบนอกดังกล่าวไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ให้นำเงินส่วนที่ยังให้กู้ยืมแก่บุคคลในท้องถิ่นและ/หรือเกษตรกรไม่ได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ไปฝากไว้ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย และเงินส่วนนี้ไม่นำมาคำนวณเป็นเงินสดสำรองตามมาตรา 11

เพียงวันที่ 30 มิถุนายน 2520 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุญาตให้สาขาของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เปิดดำเนินการในเขตอำเภอรอบนอกตามเงื่อนไขการให้กู้ยืมดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 107 สาขา

---

[1] อำเภอทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอเมืองและอำเภอในกรุงเทพมหานคร

โครงการวิเคราะห์ฐานะการเงินและการดำเนินงานของผู้กู้

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ริเริ่มโครงการวิเคราะห์ฐานะการเงินและการดำเนินงานของผู้กู้ เนื่องจากได้ตระหนักว่า ในการขยายสินเชื่อการเกษตรนั้น ฐานะทางการเงินและประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้กู้คือสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกรรายบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้สถาบันการเงินให้ความสนใจให้กู้ยืม โดยได้เริ่มที่สหกรณ์การเกษตรก่อน ด้วยการจัดลำดับฐานะทางการเงินและประสิทธิภาพการดำเนินงาน ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน หากการดำเนินงานนี้ประสบผลสำเร็จ ทำให้สถาบันการเงินให้กู้ยืมแก่สหกรณ์มากขึ้นโดยมีความเสี่ยงน้อยลง ธนาคารแห่งประเทศไทยก็จะดำเนินการในลักษณะเดียวกันนี้กับกลุ่มเกษตรกรต่อไป อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่วิเคราะห์มาได้นี้จะต้องมีการทบทวนกันใหม่ทุก 1 หรือ 2 ปี เนื่องจากอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้

การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร

ธนาคารแห่งประเทศไทยตระหนักดีว่า ในการส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์อำนวยสินเชื่อการเกษตรให้มากยิ่งขึ้นนั้น นอกจากจะกำหนดเป้าหมายปริมาณของสินเชื่อแล้ว ยังจะต้องส่งเสริมในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการจูงใจให้ธนาคารพาณิชย์สนใจและเต็มใจที่จะให้กู้ยืมแก่เกษตรกร ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้จัดตั้งกลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตรขึ้น ดำเนินงานรับผิดชอบเรื่องสินเชื่อการเกษตรโดยตรง และยังได้ถือเป็นภาระสำคัญที่จะต้องร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องสร้างปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเกษตร อันได้แก่ การเก็บรักษาพืชผล การตลาดของผลิตผลการเกษตร โครงสร้างราคาผลิตผลเกษตรให้มีระดับเป็นที่จูงใจ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่การผลิตทางการเกษตร และการบริการด้านงานขนส่ง เป็นต้น เนื่องจากความสำเร็จของระบบสินเชื่อการเกษตรต้องอาศัยปัจจัยดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญประกอบกันไป

การจัดตั้งกณะอนุกรรมการสินเชื่อการเกษตร

ในการดำเนินนโยบายสินเชื่อการเกษตรนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างระบบ

ความร่วมมือที่ดำเนินระหว่างสถาบันการเงินผู้ให้กู้ เกษตรกร สถาบันเกษตรผู้กู้ และหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ดำเนินการประสานงาน 4 ฝ่ายดังกล่าว และจัดตั้งคณะอนุกรรมการสินเชื่อการเกษตรขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ โดยเริ่มจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งขาดแคลนสินเชื่อการเกษตรมากที่สุด ซึ่งปรากฏว่าผลการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการสินเชื่อการเกษตรก้าวหน้าไปด้วยดีพอสมควร ในขั้นต่อไปก็จะได้หาลู่ทางที่จะโยงคณะอนุกรรมการระดับจังหวัดเหล่านี้และที่จะเกิดขึ้นใหม่เข้ากับระบบประสานงานระดับชาติ ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และการปรับปรุงระบบวิธีการให้สินเชื่อการเกษตรเป็นไปอย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกันสมตามเจตนารมณ์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

เท่าที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น เป็นกรณีปกติทั่วไปที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้าไปร่วมมีบทบาทและดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อการเกษตร ทั้งโดยการสร้างสิ่งจูงใจและโดยการเกื้อหนุนต่อระบบสินเชื่อการเกษตรโดยตรง ทั้งนี้ก็โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อให้เกษตรกรทั้งหลายมีโอกาสได้รับสินเชื่อสำหรับนำไปใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรได้มากยิ่งขึ้นและเพียงพอในอนาคตอันใกล้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ตระหนักดีอยู่เสมอว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยจะเจริญมั่นคงอยู่ได้ก็ด้วยเกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน และในการที่จะเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้ได้มากขึ้นนั้นจำเป็นที่จะต้องเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ใหม่ ปุ๋ยเคมี การชลประทาน และอื่น ๆ นำมาใช้ในการผลิตทางการเกษตร

ในกรณีพิเศษ บางครั้งธนาคารแห่งประเทศไทยยังจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขวิกฤตการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังเช่นกรณีของปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทางการเกษตร เกิดขาดแคลนขึ้นเนื่องจากวิกฤตการณ์น้ำมันปี พ.ศ. 2516 - 2517 นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ความอนุเคราะห์ทางการเงินกรณีพิเศษโดยการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินจากบริษัทผู้นำปุ๋ยเคมีเข้าประเทศ เป็นการชั่วคราวในระหว่างปี พ.ศ. 2517 - 2518 เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้ผู้นำเข้าได้มีเงินทุนที่เสียดอกเบี้ยต่ำสำหรับการนำปุ๋ยเคมีเข้าประเทศในปริมาณที่เพียงพอและราคาไม่สูงกว่าเดิมมากนัก ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2517 ผู้นำปุ๋ยเคมีเข้าประเทศได้รับอนุเคราะห์เป็นจำนวนเงิน 145.0 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2518 เป็นจำนวนเงิน

419.6 ล้านบาท เมื่อภาวะการณ์ต่าง ๆ คืนเข้าสู่สภาพปกติแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ยกเลิกการให้ความอนุเคราะห์ดังกล่าว โดยพยายามที่จะส่งเสริมผู้ผลิตในประเทศเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ และเป็นการสร้างงานในประเทศด้วย

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จัดตั้งขึ้นตามพระราช-บัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อส่งเสริมอาชีพ หรือการดำเนินงานของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร

ธกส. ได้รับโอนกิจการจากธนาคารเพื่อการสหกรณ์เดิม ตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม 2509 และได้ดำเนินกิจการต่อเนื่องมาตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2509 ส่วนธนาคารเพื่อการสหกรณ์เดิมได้ถูกยุบเลิกไป

การดำเนินงานทั่วไป

ก. สาขาและที่ทำการประจำท้องที่ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลำพังแต่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรย่อมไม่สามารถให้บริการเงินกู้แก่เกษตรกรได้เพียงพอ ดังนั้น ธกส. จึงต้องดำเนินงานจ่ายเงินกู้ให้แก่เกษตรกรโดยผ่านทางสาขาของธนาคาร ธนาคารได้เร่งรัดเปิดสาขาในจังหวัดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรได้รับบริการโดยสะดวก นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งที่ทำการประจำท้องที่ (Field Offices) ขึ้นในอำเภอที่อยู่ห่างไกลสำนักงานสาขาประจำจังหวัด เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรโดยใกล้ชิดในเรื่องต่อไปนี้

1) สอบสวนคัดเลือกเกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า

2) ให้การศึกษาอบรมแก่กลุ่มลูกค้าในเรื่องสินเชื่อการเกษตรและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) สอบสวนและช่วยเหลือลูกค้าเพื่อทำคำขอกู้โดยถูกต้องสมควร

4) ตรวจสอบและแนะนำผู้กู้เพื่อใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและได้ผลดี

จะเห็นได้ว่าในเวลานี้ที่ทำการประจำท้องที่ยังมิได้ทำธุรกิจการเงิน ซึ่งได้รวมไปไว้ที่สำนักงานสาขาประจำจังหวัด สำหรับอำเภอซึ่งอยู่ใกล้สาขาประจำจังหวัด สาขาจัดให้มีหน่วยพนักงานสินเชื่อไปดำเนินงานในอำเภอนั้น ๆ โดยตรง

ตารางที่ 13

แสดงจำนวนสาขา ที่ทำการประจำท้องที่ และจำนวนอำเภอ
ที่สาขาให้กู้แก่เกษตรกรโดยตรง เพียงสิ้นปี 2519

ปี	จำนวนสาขาประจำจังหวัด	จำนวนที่ทำการประจำท้องที่	จำนวนอำเภอที่สาขาดำเนินงานให้กู้แก่เกษตรกรโดยตรง
2512	35	162	273
2513	45	205	317
2514	55	245	371
2515	58	274	414
2516	58	284	450
2517	58	301	471
2518	58	317	492
2519	58	331	504

ที่มา : รายงานกิจการ งบดุล บัญชีกำไรและขาดทุน ประจำปี 2519
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากตารางที่ 13 เพียงสิ้นปี 2519 ธกส.มีสาขาทั่วประเทศไทยทั้งสิ้น 58 สาขา ซึ่งเพิ่มจากเดิมในปี 2512 ซึ่งมี 35 สาขา ถึง 23 สาขา หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 65.71 ถ้าจะพิจารณาตารางอย่างละเอียดแล้วจะเห็นว่า จำนวน 58 สาขานี้มีมาตั้งแต่ปี 2515 ดังนั้นจึงนับได้ว่า ธกส.ขยายงานมากในช่วงปี 2512 - 2515 อย่างไรก็ตาม ธกส.ก็ได้จัดตั้งที่ทำการประจำท้องที่เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรที่อยู่ในอำเภอที่ห่างไกลสาขาเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากจำนวน 162 แห่งในปี 2512 เป็น 331 แห่งในปี 2519 ในเวลา 7 ปีเพิ่มขึ้นถึง 169 แห่งหรือร้อยละ 104.32

จากการขยายงานของ ธกส. โดยการเพิ่มจำนวนที่ทำการสาขาประจำจังหวัดและที่ทำการประจำท้องที่ ทำให้ ธกส.สามารถให้บริการแก่เกษตรกรในท้องที่ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น จากตารางเดียวกันนี้ เดิมในปี 2512 ธกส.สามารถให้บริการได้ 273 อำเภอ และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงสิ้นปี 2519 ได้เพิ่มอีก 231 อำเภอ เป็น 504 อำเภอ

ข. <u>แหล่งที่มาของเงินทุน</u>

1) เงินกองทุนตาม พ.ร.บ.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 ได้กำหนดทุนเรือนหุ้นของธนาคารไว้ 1,000 ล้านบาท แบ่งเป็น 10 ล้านหุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท โดยให้ธนาคารขายหุ้นให้แก่กระทรวงการคลัง เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร สถาบันการเงิน หรือบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของธนาคาร ในระยะแรกหุ้นของธนาคารให้ประกอบด้วย

ก. หุ้นที่กระทรวงการคลังและหุ้นที่สหกรณ์เป็นผู้ถือตามมาตรา 5 วรรค 2 แห่ง พ.ร.บ.ยกเลิก พ.ร.บ.ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ พ.ศ. 2486 พ.ศ. 2509

ข. หุ้นที่กระทรวงการคลังซื้อในระยะเริ่มแรก 200,000 หุ้น และให้กระทรวงการคลังซื้อหุ้นเพิ่มเติมอีกเป็นคราว ๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ต่อมา พ.ร.บ.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 ได้แก้ไขโดยกำหนดทุนเรือนหุ้นของธนาคารเพิ่มเป็น 4,000 ล้านบาท แบ่งเป็น 40 ล้านหุ้น

มีมูลค่าหุ้นละ 100 บาท โดยให้ธนาคารขายหุ้นให้แก่กระทรวงการคลัง เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร สถาบันการเงิน หรือบุคคลอื่น และได้กำหนดเพิ่มเติมว่า หุ้นที่สถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นถือนั้น เมื่อรวมกันแล้วจะต้องมีมูลค่าไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนเรือนหุ้นที่ได้ชำระแล้ว

2) เงินฝาก ส่วนใหญ่เงินทุนของ ธกส.ในปัจจุบันมาจากเงินฝากจากธนาคารอื่น คือ ธนาคารพาณิชย์ (ไทย) 16 ธนาคาร และธนาคารพาณิชย์ (ต่างประเทศ) 13 ธนาคาร ในระหว่างปี 2519 ธกส.มีเงินรับฝากจากธนาคารอื่นทั้งสิ้น 3,160.7 ล้านบาท ซึ่งได้ไว้ให้กู้แก่สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีเงินฝากจากลูกค้าทั่วไป เงินฝากตามส่วนเงินกู้ และเงินฝากตามส่วนวงเงินกู้ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2519 ธกส.มียอดเงินฝากรวม 1,362.3 ล้านบาท ซึ่งแยกเป็น เงินฝากออมทรัพย์ 334.5 ล้านบาท เงินฝากประจำ 595.4 ล้านบาท เงินฝากตามส่วนเงินกู้ 320.7 ล้านบาท และเงินฝากตามส่วนวงเงินกู้ 111.7 ล้านบาท

ตารางที่ 14

เปรียบเทียบเงินกองทุนปี 2518 และ 2519

	31 ธันวาคม 2518 (บาท)	31 ธันวาคม 2519 (บาท)
1. ทุนชำระแล้ว		
ก. กระทรวงการคลังถือหุ้น	982,618,600.00	982,618,600.00
ข. สหกรณ์และเอกชนถือหุ้น	17,380,600.00	17,380,600.00
	999,999,200.00	999,999,200.00
2. กำไรสะสม	222,077,235.61	226,786,661.02
3. เงินสำรอง	57,033,000.00	57,033,000.00
รวม	1,279,109,435.61	1,283,818,861.02

ที่มา : รายงานกิจการ งบดุล บัญชีกำไรและขาดทุน ประจำปี 2519 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3) การขายลดช่วงตั๋วสัญญาใช้เงินแก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ธกส. ได้รับความอนุเคราะห์จากธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อลดช่วงตั๋วสัญญาใช้เงินอันเนื่องมาจากการผลิตทางการเกษตร โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2511 เมื่อแรกเริ่มธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดวงเงินรับซื้อลดเพียง 50 ล้านบาท กำหนดเวลาใช้คืน 1 ปี อัตราส่วนลดร้อยละ 7 โดยมีเงื่อนไขว่า ธกส. จะให้กู้ในอัตราส่วนลดไม่เกินร้อยละ 12 และรับซื้อลดเฉพาะพืชผล 2 ประเภท คือข้าว และข้าวโพด ต่อมาได้ขยายประเภทของพืชผลให้มากขึ้นอีก คือ ฝ้าย และในที่สุดก็ไม่จำกัดประเภทของพืชผล และขยายรวมถึงการเลี้ยงสัตว์และการประมงด้วย สำหรับท้องที่ที่จะรับซื้อลดตั๋วนั้นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกจำกัดเฉพาะบางท้องที่เท่านั้น ต่อมาได้ขยายเป็นไม่จำกัดท้องที่ ส่วนวงเงินได้ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามกำลังความสามารถของ ธกส. จาก 50 ล้านบาทในระยะเริ่มแรกเป็น 981 ล้านบาทในปี 2519 ซึ่ง ธกส. จ่ายส่วนลดในการขายช่วงตั๋วสัญญาใช้เงินในงวดนี้ 30.7 ล้านบาท เพียงสิ้นปี 2519 ตั๋วสัญญาใช้เงินที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระประกอบด้วย

ตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อการผลิต	446.9	ล้านบาท
ตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อจัดหาวัสดุการเกษตร	34.1	"
ตั๋วสัญญาใช้เงินของธนาคาร(อาวัลโดยกระทรวงการคลัง)	500.0	"
	981.0	"

4) หุ้นกู้ ธกส. ได้ออกหุ้นกู้รวม 2 ครั้ง เป็นเงินทั้งสิ้น 170 ล้านบาท โดยออกหุ้นกู้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2513 จำนวน 50 ล้านบาท และออกหุ้นกู้ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2514 จำนวน 120 ล้านบาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับหุ้นกู้ครั้งแรกจำนวน 50 ล้านบาท ธนาคารได้ไถ่ถอนคืนก่อนกำหนดเมื่อ 1 ธันวาคม 2519 (กำหนดไถ่ถอน 31 ธันวาคม 2519) ส่วนที่เหลือ 120 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนคืนในวันที่ 1 ธันวาคม 2520

5) เงินกู้ ธกส. มีหนี้เงินกู้เพียงสิ้นปี 2519 ทั้งสิ้น 375.4 ล้านบาท ซึ่งในจำนวนนี้เป็นหนี้เงินกู้จากรัฐบาลญี่ปุ่น 93.3 ล้านบาท หนี้สินในปี 2519 นี้เพิ่มจากปี 2518 จำนวน 180 ล้านบาท ดังแสดงตามตารางที่ 15

6) หนี้สินอื่น ๆ เช่น เงินทุนเลี้ยงชีพพนักงาน ตั๋วแลกเงินสหกรณ์ยังไม่ได้เบิก ดอกเบี้ยสำรองจ่าย เจ้าหนี้เบ็ดเตล็ด และอื่น ๆ

ตารางที่ 15

แสดงหนี้เงินกู้ของธกส.ในปี 2518 และ 2519

หน่วย : ล้านบาท

	ปี 2519	ปี 2518	+เพิ่ม -ลด
กระทรวงการคลัง	2.1	2.7	- 0.6
กระทรวงการคลัง(โครงการรัฐบัญญัติ 480)	116.4	116.4	-
กระทรวงการคลัง(งบประมาณปี 2516)	50.0	18.2	+ 31.8
กระทรวงการคลัง(ช่วยเหลือปลดเปลื้องหนี้สินเกษตร)	50.0	50.0	-
กระทรวงการคลัง(พัฒนาเกษตร)	57.4	2.0	+ 55.4
เงินทุนหมุนเวียนกรมสหกรณ์พาณิชย์และธนกิจ	4.9	4.9	-
เงินทุนหมุนเวียนสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม	0.5	0.5	-
เงินทุนหมุนเวียนกรมสหกรณ์ที่ดิน	0.8	0.7	+ 0.1
เงินกู้จากรัฐบาลญี่ปุ่น	93.3	-	+ 93.3
รวม	375.4	195.4	+180.0

ที่มา : รายงานกิจการ งบดุล บัญชีกำไรและขาดทุน ประจำปี 2519
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ตารางที่ 16

แหล่งที่มาของเงินทุน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

หน่วย : ล้านบาท

	2516		2517		2518		2519	
	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ
เงินกองทุน	1,250.0	57.5	1,282.2	41.9	1,279.1	24.7	1,283.8	17.2
เงินฝาก	367.9	16.9	851.4	27.8	2,845.5	54.9	4,523.0	60.7
ขายลดช่วงตั๋วฯ	256.8	11.8	420.3	13.7	515.5	9.9	981.0	13.2
หุ้นกู้	170.0	7.8	170.0	5.6	170.0	3.3	120.0	1.6
เงินกู้	54.5	2.5	226.1	7.4	195.4	3.8	375.5	5.0
หนี้สินอื่น ๆ	74.8	3.5	108.4	3.6	175.3	3.4	174.2	2.3
รวม	2,174.0	100.0	3,058.4	100.0	5,180.8	100.0	7,457.5	100.0

ที่มา : รายงานกิจการ งบดุลบัญชีกำไรและขาดทุน ประจำปี 2519
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

การให้กู้ยืม

การให้สินเชื่อของ ธกส.สามารถแบ่งเป็นการให้กู้ยืมแก่ลูกค้า 3 ประเภท คือ เกษตรกรโดยตรงและสถาบันเกษตรกร อันได้แก่ สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร

ก. การให้กู้ยืมแก่เกษตรกรโดยตรง

เกษตรกรที่จะขอกู้เงินจะต้องขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าประจำสาขา โดยรวมกันเป็นกลุ่มลูกค้า ในการรวบรวมกลุ่มลูกค้าพนักงานสินเชื่อของธนาคารจะติดต่อกับเกษตรกรที่มีชื่อเสียงดี เชื่อถือได้ ให้ช่วยรวบรวมเกษตรกรที่ประสงค์จะเข้าร่วมในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งกำหนดจำนวนไว้กลุ่มละไม่ต่ำกว่า 10 คน เมื่อรวบรวมกลุ่มครบจำนวนตามที่ต้องการแล้ว ผู้จัดการสาขาร่วมกับพนักงานสินเชื่อจะนัดประชุมกลุ่มเพื่อชี้แจงวิธีการให้กู้เงินของ ธกส. โดยละเอียด พร้อมทั้งให้มีประชุมเลือกตั้งหัวหน้าและผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มลูกค้า กับให้การรับรองผู้ประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าที่สมัครเข้าอยู่ในกลุ่ม โดยพิจารณาเป็นรายคน ในบางกรณีอาจใช้วิธีพิจารณาลับ หากเห็นว่าการพิจารณาโดยวิธีเปิดเผยไม่บังเกิดผลดี หลังจากนั้นพนักงานสินเชื่อจะนัดเกษตรกรเพื่อกำหนดวันออกไปสอบสวนคัดเลือกขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า

วิธีการโดยย่อในการสอบสวนเพื่อคัดเลือกเกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้ามีดังนี้

1) สำรวจทะเบียนทรัพย์สินการเกษตร คือการสำรวจทรัพย์สินและหนี้สินของเกษตรกรรายบุคคล โดยการจัดทำงบการเงินของเกษตรกรเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาฐานะและวางแผนการผลิต การสำรวจทะเบียนทรัพย์สินการเกษตรนี้ ถ้าทำทุก ๆ ปีหรือทุกรอบ 4-5 ปี จะช่วยให้สามารถวัดผลการดำเนินงานสินเชื่อได้ว่าช่วยให้เกษตรกรมีฐานะดีขึ้นหรือไม่ โดยเปรียบเทียบสินทรัพย์สุทธิ (Net Worth) ว่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง

ธกส.ได้วางข้อกำหนดไว้ว่า เกษตรกรต้องมีรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่เกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้ทั้งหมด จึงจะถือว่าเป็นเกษตรกรที่แท้จริง

2) การสอบสวนคุณสมบัติของเกษตรกร ตามข้อบังคับของธกส.ฉบับที่ 7 ข้อ 4 ได้กำหนดคุณสมบัติเกษตรกรไว้ 10 ประการ คือ

(ก) มีสัญชาติไทย

(ข) อายุ 20 ปีบริบูรณ์

(ค) เป็นเกษตรกร

(ง) มีความชำนาญหรือได้รับการฝึกอบรมการเกษตรมาแล้วพอควร

(จ) มีถิ่นที่อยู่และประกอบการเกษตรส่วนใหญ่ของตนเองในท้องที่ดำเนินงานของสาขาที่ขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าประจำมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี

(ฉ) โดยปกติเป็นผู้ก่อให้เกิดผลผลิตการเกษตรเพื่อขายในปีหนึ่ง ๆ เป็นมูลค่าพอสมควร

(ช) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีชื่อเสียงดี ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและรู้จักประหยัด

(ซ) ไม่เป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(ฌ) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือมีหนี้สินล้นพ้นตัว

(ญ) ไม่เคยถูกให้ออกจากการเป็นลูกค้าประจำสาขาใด ๆ

เพื่อป้องกันไม่ให้เกษตรกรกู้เงินจากสถาบันหลาย ๆ แห่งซ้ำซ้อนกัน ธกส.จึงหลีกเลี่ยงไม่รับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร หรือธนาคารพาณิชย์ เว้นแต่จะมีหลักฐานชัดแจ้งว่า ได้ออกจากสมาชิกของสถาบันนั้น ๆ แล้ว

เมื่อทำการสอบสวนลูกค้าของแต่ละกลุ่มเสร็จเรียบร้อยแล้ว และเมื่อผู้จัดการสาขาพิจารณาเห็นว่า เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก และมีลักษณะถูกต้องตามข้อบังคับ จึงรับขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าประจำสาขา

เกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มลูกค้านี้ สามารถกู้เงินได้ตามประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. <u>เงินกู้ระยะสั้นเพื่อการผลิต</u> มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กู้ไปใช้จ่ายดำเนินงานในด้านการผลิตการเกษตรในช่วงฤดูกาล เช่น ค่าวัสดุการเกษตร ค่าเครื่องมือ ค่าพันธุ์พืชและสัตว์ ค่าจ้างไถ ค่าเก็บเกี่ยว และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนตามความจำเป็น เงินกู้ระยะสั้นแบ่งออกเป็น

2 ประเภทคือ

ก) <u>เงินกู้ระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลัก</u> อันได้แก่พืชผลที่เพาะปลูกกันเป็นหลักใหญ่ในท้องถิ่น เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่ว ฝ้าย ฯลฯ

ข) <u>เงินกู้ระยะสั้นเพื่อการอื่น</u> ได้แก่ การผลิตอื่น ๆ นอกจากผลิตผลหลัก เช่น ปอ ยาสูบ สุกร เป็ด ไก่ ฯลฯ

หลักเกณฑ์โดยย่อของเงินกู้ระยะสั้นมีดังนี้

(1) โดยปกติกำหนดชำระคืนภายใน 12 เดือน และอย่างสูงไม่เกิน 18 เดือน

(2) กู้ได้ตามความจำเป็น แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 60 - 80 แห่งราคาประเมินของผลผลิตส่วนเพื่อขายและให้กู้ระยะสั้นและระยะปานกลางได้รายละไม่เกิน 50,000.-บาท

(3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี ไม่หักต้น ในกรณีเกษตรกรกู้เงินระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลัก โดยเกษตรกรออกตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อให้ ธกส.นำไปขายลดช่วงให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารจะลดอัตราดอกเบี้ยลงเหลือร้อยละ 10 ต่อปี

(4) ผู้กู้เงินระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลักภายในวงเงิน 10,000.-บาท ต้องมีกลุ่มลูกค้าผู้ถูกค้ำประกันโดยให้ลงนามรับผิดร่วม ถ้ากู้เงินระยะสั้นเพื่อผลิตผลหลักเกิน 10,000.-บาท ต้องจำนองอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีราคาตลาดไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

(5) สำหรับเงินกู้ระยะสั้นเพื่อการอื่น ถ้ากู้ภายในวงเงิน 10,000.-บาท ต้องมีลูกค้าอย่างน้อยสองคนเป็นผู้ค้ำประกัน โดยมีข้อกำหนดว่า ลูกค้าจะขอกู้เงินระยะสั้นเพื่อการอื่นและ/หรือกู้เงินปานกลางได้ไม่เกิน 10,000.-บาท ถ้ากู้เกินกว่า 10,000.-บาท ต้องจำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกันซึ่งมีราคาตลาดไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

2. <u>เงินกู้ระยะปานกลาง</u> แยกเป็น 2 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของเงินกู้ดังนี้

ก) <u>เงินกู้ระยะปานกลางธรรมดา</u> มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กู้ไปลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร ซึ่งใช้ประโยชน์ได้หลายปี เช่น ซื้อที่ดินการเกษตร ปรับปรุงที่ดิน บุกเบิกที่ดิน ซื้อหรือปลูกสร้างโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เกี่ยวกับการเกษตรและชำระหนี้สินเดิม เป็นต้น

ข) <u>เงินกู้ระยะปานกลางพิเศษ</u> ได้แก่ เงินกู้เพื่อชำระหนี้สินระยะสั้นหรือปานกลางที่เกิดจากความเสียหายอย่างร้ายแรงเนื่องจากภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติ ให้แก่ธนาคารหรือบุคคลภายนอก หรือเงินกู้เพื่อปรับปรุงประกอบการเกษตรของตนในทางที่จะได้ผลดีขึ้น หรือเงินกู้ซึ่งเมื่อผู้กู้ตาย วิกลจริต ไปจากภูมิลำเนาหรือท้องถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร หรือมีสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้กู้ไม่อาจประกอบอาชีพได้ และมีภริยา บุตร หรือผู้อื่นคนหนึ่งหรือหลายคนสมัครใจรับใช้หนี้เงินกู้ของผู้กู้ให้แก่ธนาคาร

หลักเกณฑ์โดยย่อของเงินกู้ระยะปานกลางมีดังนี้

1) กำหนดชำระคืนเป็นงวดรายปี โดยปกติให้ชำระเสร็จภายใน 3 ปี เว้นแต่กรณีจำเป็นอาจขยายเวลาให้ถึง 5 ปี

2) กู้ได้ตามความจำเป็น แต่จะกู้ทั้งระยะสั้นและระยะปานกลางคนหนึ่ง ๆ ในเวลาใดเวลาหนึ่งเกิน 50,000 บาทไม่ได้

3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี ไม่ทบต้น

4) ผู้กู้เงินระยะปานกลางภายในวงเงิน 10,000 บาท ต้องมีลูกค้ำประกันอย่างน้อยสองคน โดยมีข้อกำหนดว่า จะขอกู้เงินระยะสั้นเพื่อการอื่น และ/หรือเงินระยะปานกลางได้ไม่เกิน 10,000 บาท ถ้ากู้เกินกว่า 10,000 บาท ต้องจำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน ซึ่งราคาตลาดไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

3. <u>เงินกู้รอการขายผลิตผล</u> มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าผู้กู้สามารถเก็บข้าวและผลิตผลอื่นรอไว้เมื่อราคาดีขึ้น ไม่ต้องรีบขายในเวลาที่ราคาตกต่ำและขายยาก โดยลูกค้าจะต้องนำข้าวหรือผลิตผลมาจำนำไว้กับธนาคาร

หลักเกณฑ์โดยย่อของเงินกู้ประเภทนี้มีดังนี้

(1) กำหนดชำระคืนภายใน 6 เดือน

(2) กู้ได้ไม่เกินร้อยละ 80 ของราคาผลิตผลที่จำนำ รวมเงินกู้ของผู้กู้คนหนึ่ง ๆ ในเวลาใดเวลาหนึ่งจะเกิน 50,000 บาทไม่ได้

(3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปีไม่ทบต้น

(4) ผู้กู้ต้องจำนำผลิตผลเป็นประกัน และกลุ่มลูกค้าผู้กู้ต้องรับผิดร่วมกัน

นอกจากจะให้กู้กับกลุ่มลูกค้าดังกล่าวแล้ว ธกส. ยังให้กู้แก่เกษตรกรรายบุคคลด้วย เกษตรกรผู้ที่จะขอกู้ระยะยาวถ้าไม่ประสงค์จะขอกู้เงินระยะสั้นและระยะปานกลางไม่จำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม

<u>เงินกู้ระยะยาว</u>

เงินกู้ระยะยาวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. <u>เงินกู้ระยะยาวเพื่อชำระหนี้สินเดิมและเพื่อไถ่หรือรับโอนคืนที่ดินการเกษตร</u> ซึ่งเดิมเป็นของตนเองหรือของบิดาหรือมารดา เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) กำหนดชำระคืนภายใน 10 ปี

(2) กู้ได้ตามความจำเป็น แต่อย่างสูงไม่เกิน 40,000 บาท ถ้าเกินกว่านี้ต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ

(3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ไม่ทบต้น

(4) ผู้กู้ต้องจำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน ซึ่งมีราคาตลาดเท่ากับจำนวนเงินกู้ และต้องมีลูกค้าค้ำประกันอย่างน้อยอีก 2 คน

2. <u>เงินกู้ระยะยาวเพื่อลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร</u> มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กู้ไปลงทุนในทรัพย์สินการเกษตร เช่น การซื้อที่ดิน การปรับปรุงที่ดิน การสร้าง หรือปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดระบบส่งน้ำ การระบายน้ำ การทำสวนไม้ยืนต้น การเพาะเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงสัตว์ การซื้อหรือสร้างโรงเรือน สร้างฉาง การแปรรูป ฯลฯ

เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) กำหนดชำระคืนภายใน 15 ปี มีระยะเวลาปลอดหนี้ 5 ปี

(2) กู้ได้สูงไม่เกินหนึ่งล้านบาท อย่างต่ำไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นบาท

(3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปีไม่ทบต้น

(4) มีอสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้จำนองต่อเจ้าหนี้เป็นประกัน ซึ่งมีราคาตลาดไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

(5) ผู้กู้ต้องมีทุนของตนเองสมทบไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 แห่งค่าลงทุนระยะยาวนี้

จำนวนเงินกู้จากตารางที่ 17 ตั้งแต่ปี 2510 - 2519 ธกส.ให้กู้ยืมแก่เกษตรกรโดยตรงรวมทั้งสิ้น 10,120.3 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นเงินกู้ระยะสั้น 6,483.9 ล้านบาท เงินกู้ระยะปานกลาง 3,389.2 ล้านบาท และเงินกู้ระยะยาว 247.2 ล้านบาท ธกส.ได้ขยายบริการด้านเงินกู้แก่เกษตรกรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 121.3 ล้านบาทในปี 2510 เป็น 3,233.9 ล้านบาทในปี 2519 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2,566

ข. <u>การให้กู้ยืมแก่สถาบันเกษตรกร</u>

สถาบันเกษตรกรในปัจจุบันนี้ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร ซึ่งอาจขอกู้เงินจาก ธกส. เพื่อนำไปให้กู้แก่สมาชิกหรือนำไปใช้เป็นทุนเพื่อดำเนินการขายผลิตผลการเกษตร การจัดจำหน่ายวัสดุการเกษตร การลงทุนในทรัพย์สินเพื่อเสนอบริการในด้านการผลิต การตลาด การแปรรูป และการจัดจำหน่ายวัสดุการเกษตร

สำหรับสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรที่จะกู้เงินต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

1. เป็นสหกรณ์ไม่จำกัดสิ้นใช้ ซึ่งมีข้อบังคับกำหนดให้จำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ทุกรายของสมาชิก โดยจำนวนเงินกู้ต้องอยู่ภายในร้อยละหกสิบแห่งราคาประเมินของอสังหาริมทรัพย์ที่จำนอง

2. เป็นสหกรณ์จำกัดสิ้นใช้ ซึ่งมีสมาชิกตั้งแต่หนึ่งร้อยห้าสิบคนขึ้นไป และมีข้อบังคับกำหนดให้สมาชิกต้องถือหุ้นและชำระค่าหุ้นในสหกรณ์อย่างน้อยในอัตราร้อยละ 5 ของจำนวนเงินกู้ทุกคราวที่กู้ หรืออย่างน้อยในอัตราร้อยละสิบของจำนวนเงินกู้และใช้หุ้นที่ถือไว้นั้น สำหรับเงินกู้รายต่อ ๆ ไปได้

ตารางที่ 17

จำนวนเงินกู้ยืมแก่เกษตรกรโดยตรง

หน่วย : ล้านบาท

ปี	เงินกู้ระยะสั้น	เงินกู้ระยะปานกลาง	เงินกู้ระยะยาว	รวม
2510	60.1	61.2	-	121.3
2511	194.5	185.9	-	380.4
2512	381.3	180.7	0.8	562.8
2513	418.8	144.2	0.3	563.3
2514	364.2	144.2	1.0	509.4
2515	469.1	199.3	2.5	670.9
2516	532.1	241.1	0.5	773.7
2517	830.9	364.1	8.7	1,203.7
2518	1,281.6	708.9	110.4	2,100.9
2519	1,951.3	1,159.6	123.0	3,233.9
รวม	6,483.9	3,389.2	247.2	10,120.3
ร้อยละ	64.1	33.5	2.4	100

ที่มา . รายงานกิจการ งบดุล บัญชีกำไรและขาดทุนประจำปี 2519
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3. เป็นชุมนุมสหกรณ์ ซึ่งมีข้อบังคับกำหนดว่าสมาชิกต้องเป็นสหกรณ์การเกษตร และถ้าเป็นชุมนุมสหกรณ์ธนกิจข้อบังคับกำหนดว่าให้กู้เงินได้เฉพาะสหกรณ์การเกษตรที่เป็นสมาชิกเท่านั้น

4. เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีสมาชิกตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไป และได้จัดตั้งขึ้นตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141

การให้กู้เงินแก่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเพื่อใช้เป็นทุนแก่สมาชิกนั้น นอกจากธนาคารจะต้องพิจารณาฐานะการเงินและการดำเนินงานแล้ว ธนาคารยังจะต้องเพ่งเล็งพิจารณาสาระสำคัญในข้อบังคับดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของสมาชิก ข้อบังคับของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรผู้ขอกู้ต้องเป็นไปในทางคัดเลือกเฉพาะผู้เป็นเกษตรกรแท้จริง และมีลักษณะสมควรได้รับสิ่นเชื่อเข้าเป็นสมาชิก ทั้งนี้เป็นข้อกำหนดเพื่อให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคุณสมบัติของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าโดยตรงของธนาคาร

2. การให้กู้เงินแก่สมาชิก สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรผู้ขอกู้เงินต้องกำหนดเรื่องการให้กู้เงินแก่สมาชิกไว้ในข้อบังคับให้ครบถ้วน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและให้สมาชิกได้รับรู้และรับการอบรมให้ถูกต้องเสียแต่เริ่มแรก

ข้อความที่จะกำหนดเกี่ยวกับการให้กู้เงินเท่าที่จำเป็นได้แก่

ก) วงเงินที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจะกู้ยืมเพื่อใช้เป็นทุนต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่แต่ละปี

ข) การให้กู้เงินจะให้กู้ได้เฉพาะสมาชิกเท่านั้น

ค) วัตถุประสงค์ของเงินกู้ต้องกำหนดไว้ให้ชัดแจ้งว่าสมาชิกมีสิทธิ์จะขอกู้เงินไปใช้เพื่อการใดบ้าง

ง) จำนวนขั้นสูงของเงินกู้ที่สมาชิกแต่ละคนจะขอกู้ได้

จ) ระยะเวลาแห่งเงินกู้ต้องกำหนดระยะเวลาไว้ให้ชัดแจ้งว่าระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว มีกำหนดเวลาใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉ) หลักประกันเงินกู้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดหนี้สูญ จึงต้องกำหนดให้มีหลักประกันอย่างใดอย่างหนึ่งไว้พอสมควร

ช) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ สมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรต้องไม่รับภาระดอกเบี้ยหนักไปกว่าเกษตรกรที่กู้เงินจากธนาคาร

ซ) กำหนดหลักเกณฑ์การผ่อนเวลา

ฌ) กำหนดหลักเกณฑ์การเรียกคืนเงินกู้และอื่น ๆ

3. การถือหุ้นในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรผู้ขอกู้เงินต้องมีข้อบังคับกำหนดให้สมาชิกถือหุ้นตามข้อบังคับของธนาคารในกรณีที่เป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตรจำกัด และชุมนุมสหกรณ์

สำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ขอกู้เงินเพื่อใช้เป็นทุนดำเนินการในด้านการขายผลิตผลการเกษตร การจัดจำหน่ายวัสดุการเกษตรและการลงทุนในทรัพย์สินเพื่อเสนอบริการในด้านการผลิต การตลาด การแปรรูป และการจัดจำหน่ายวัสดุการเกษตร ธนาคารได้เพ่งเล็งพิจารณาและวางข้อกำหนดให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรปฏิบัติดังนี้

1. ต้องประกอบธุรกิจส่วนใหญ่กับสมาชิกยิ่งกว่าผู้ไม่ใช่สมาชิก หรือในกรณีกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่มีแนวที่จะประกอบธุรกิจส่วนใหญ่กับสมาชิกยิ่งกว่าผู้มิใช่สมาชิก

2. ดำเนินงานด้วยความมั่นคงตามสมควร หรือในกรณีกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ มีส่วนประกอบที่จะดำเนินงานให้บรรลุความสำเร็จได้

ประเภทเงินกู้

ธกส. ได้วางข้อบังคับกำหนดให้มีเงินกู้ประเภทต่าง ๆ สำหรับสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรตามความต้องการที่สถาบันของเกษตรกรจะสามารถดำเนินธุรกิจได้เงินกู้ต่าง ๆ จำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ก. เงินกู้เพื่อใช้เป็นทุนให้กู้แก่สมาชิก

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรนำไปให้สมาชิกกู้เพื่อการผลิต ซึ่ง

รวมทั้งเงินกู้ระยะสั้นและระยะปานกลาง เช่นเดียวกับสาขาของธนาคารให้กู้เงินแก่เกษตรกรรายบุคคล

เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) ทำเป็นสัญญากู้เครดิตเงินสดโดยกำหนดวงเงินกู้เป็นรายปี การทำสัญญาแต่ละคราวมีระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

(2) ในกรณีสหกรณ์ชนิดไม่จำกัดเป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินร้อยละ 60 แห่งราคาประเมินของอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดที่สหกรณ์รับจำนองไว้เป็นประกันเงินกู้ของสมาชิก

ในกรณีสหกรณ์ชนิดจำกัดเป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินสองล้านบาทถ้าสหกรณ์ผู้กู้ได้ดำเนินงานเต็มปีมาครบสามปีแล้ว หรือเป็นสหกรณ์ซึ่งได้จดทะเบียนโดยการควบสหกรณ์เดิมเข้าด้วยกัน กู้ได้ไม่เกินสิบเท่าแห่งทุนของตนเอง

ในกรณีชุมนุมสหกรณ์เป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินสิบสองเท่าแห่งทุนของตนเอง

ในกรณีกลุ่มเกษตรกรซึ่งมีสมาชิกตั้งแต่ 50 คน แต่ไม่ถึง 150 คนเป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ถ้ากลุ่มเกษตรกรผู้กู้มีสมาชิกตั้งแต่ 150 คนขึ้นไป กู้ได้ไม่เกินสองล้านบาท ถ้ากลุ่มเกษตรกรผู้กู้ได้ดำเนินงานเต็มปีมาครบสามปีแล้ว กู้ได้ไม่เกินสิบเท่าแห่งทุนของตนเอง

(3) อัตราดอกเบี้ยในกรณีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรกู้คิดร้อยละ 9 ต่อปีไม่ทบต้น สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรต้องคิดดอกเบี้ยกับสมาชิกไม่เกินร้อยละ 12 ต่อปีไม่ทบต้น

ในกรณีชุมนุมสหกรณ์เป็นผู้กู้คิดดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปีไม่ทบต้น และชุมนุมสหกรณ์จะต้องคิดดอกเบี้ยกับสหกรณ์สมาชิกไม่เกินร้อยละ 9 ต่อปีไม่ทบต้น

(4) โดยทั่วไปไม่มีหลักประกัน แต่ผู้จัดการธนาคารมีอำนาจเรียกให้สหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรผู้กู้จำนองหรือจำนำทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่เห็นสมควร

ข. <u>เงินกู้เพื่อการจัดหาวัสดุการเกษตรมาจำหน่าย</u>

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน

จัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ มาจำหน่ายแก่สมาชิกและเกษตรกร

เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) ทำเป็นสัญญากู้เครดิตเงินสด โดยกำหนดวงเงินกู้เป็นรายปี การทำสัญญาแต่ละคราวมีระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี การเบิกเงินกู้แต่ละครั้งกำหนดให้ชำระคืนภายใน 12 เดือน ในทางปฏิบัติกำหนดให้ชำระคืนภายในสิ้นปีการเงินของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรผู้กู้ (ส่วนมาก 31 มีนาคม)

(2) ในกรณีสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินสี่เท่าแห่งทุนของตนเอง
ในกรณีชุมนุมสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินหกเท่าแห่งทุนของตนเอง

(3) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปี ไม่หบต้น

(4) โดยทั่วไปไม่มีหลักประกัน แต่ผู้จัดการธนาคารมีอำนาจเรียกให้ผู้กู้จำนองหรือจำนำทรัพย์สินแก่ธนาคารเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่เห็นสมควร

ค. <u>เงินกู้เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนจัดการขายผลิตผลการเกษตร</u>

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สหกรณ์ใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานขายผลิตผลการเกษตร

เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) ทำเป็นสัญญากู้เครดิตเงินสดโดยกำหนดวงเงินกู้เป็นรายปี การทำสัญญาแต่ละคราวมีระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี การเบิกเงินกู้แต่ละครั้งกำหนดให้ชำระคืนภายใน 6 เดือน

(2) กู้ได้ไม่เกินร้อยละ 80 แห่งราคาประเมินของผลิตผลจำนำ
วงเงินขั้นสูงไม่เกินสามล้านบาทในกรณีสหกรณ์การเกษตรขั้นต้นเป็นผู้กู้ หรือไม่เกินห้าล้านบาทในกรณีชุมนุมสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้กู้

(3) สหกรณ์ผู้กู้ต้องจำนำผลิตผลการเกษตรแก่ธนาคารเป็นประกัน นอกจากนี้ผู้จัดการธนาคารอาจเรียกให้สหกรณ์ผู้กู้จำนองหรือจำนำทรัพย์สินเป็นประกันตามที่เห็นสมควร

ง. เงินกู้ระยะยาว

เพื่อลงทุนในทรัพย์สินประจำสำหรับการผลิต การแปรรูป การขายผลิตผลการเกษตร การจัดให้มีวัสดุหรือบริการการเกษตร

มีวัตถุประสงค์ให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรกู้เงินไปลงทุนระยะยาวเพื่อสาระสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1) ส่งเสริมโครงการพัฒนาการเกษตรซึ่งได้รับความเห็นชอบของรัฐบาล เช่น การดำเนินงานพัฒนาหรือปรับปรุงที่ดิน การจัดนิคมเพื่อการผลิตการเกษตร การเพิ่มผลผลิตหรือลดต้นทุนการผลิต การจัดระบบชลประทาน การระบายน้ำ การปรับระดับพื้นที่ดิน การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรที่ดินและน้ำให้ได้ประโยชน์ดีที่สุด การจัดสร้างถนนทางลำเลียงในไร่นาหรือสาธารณูปโภคอย่างอื่นเพื่อเกษตรกรใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2) จัดให้มีสินทรัพย์ประจำสำหรับบริการด้านการแปรรูป การขายผลิตผลการเกษตร การเก็บรักษา การจัดชั้นคุณภาพ การทำความสะอาด การบรรจุหีบห่อ การแช่แข็ง การทำเครื่องกระป๋อง การรักษาคุณภาพเกี่ยวกับผลิตผลการเกษตร ตลอดจนโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำหรือโรงงานฆ่าสัตว์

3) จัดให้มีสินค้าและบริการสำหรับเกษตรกร ได้แก่ พันธุ์พืช ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช อาหารสัตว์ ยารักษาโรคสัตว์ ฮอร์โมนสำหรับพืชหรือสัตว์ เครื่องมือการเกษตร วัสดุก่อสร้างเกี่ยวกับการเกษตร บริการผสมและเพาะพันธุ์สัตว์ บริการทางสัตวบาลหรือสัตวแพทย์ บริการเกี่ยวกับน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น บริการโรงงานน้ำแข็งสำหรับการประมง บริการซ่อมแซมเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์เกี่ยวกับการเกษตร บริการคานเรือสำหรับการซ่อมแซมเรือประมงหรือวัสดุหรือบริการอื่น ๆ เกี่ยวกับการเกษตร

4) จัดให้มีเครื่องจักรเกี่ยวกับการเกษตร พันธุ์สัตว์สำหรับขยายกำลังผลิต ปรับปรุงคุณภาพสัตว์ ระบบน้ำสำหรับสัตว์หรืออื่น ๆ ทำนองเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่เกษตรกร

5) จัดให้มีบริการด้านห้องเย็น คลังสินค้า การขนส่ง ท่าเรือประมง หรืออื่น ๆ ทำนองเดียวกัน บรรดาซึ่งเกี่ยวกับธุรกิจของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรผู้กู้

6) ซื้อที่ดินหรือการได้สิทธิการเช่าที่ดินระยะยาว การปรับปรุงที่ดินเพื่องานก่อสร้าง ตลอดจนการซื้อ การสร้าง การปรับปรุง หรือการได้สิทธิการเช่าระยะยาวเกี่ยวกับอาคาร ทั้งนี้เท่าที่จำเป็นแก่การประกอบธุรกิจของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรผู้กู้

7) จัดให้มีหุ้นหมุนเวียนส่วนซึ่งต้องการใช้ประจำตามความจำเป็นในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรผู้กู้

เงินกู้ระยะยาวที่ให้กู้แก่เกษตรกรหรือสหกรณ์นี้ ธนาคารไม่ประสงค์ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรนำเงินไปให้สมาชิกกู้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น เกษตรกรรายตัวบุคคลรวมทั้งสมาชิกของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรที่ประสงค์จะดำเนินงานของตนเองจะต้องขอกู้จากธนาคารโดยตรง

เงินกู้ประเภทนี้มีหลักเกณฑ์โดยย่อดังนี้

(1) ให้กู้ได้มีกำหนดเวลาไม่เกิน 15 ปี กรณีพิเศษไม่เกิน 20 ปี มีระยะเวลาปลอดหนี้ 5 ปีแรก

(2) กู้ได้ไม่เกินห้าล้านบาทสำหรับสหกรณ์การเกษตรขั้นต้น หรือกลุ่มเกษตรกร ในกรณีชุมนุมสหกรณ์เป็นผู้กู้ กู้ได้ไม่เกินสิบล้านบาท

(3) อัตราดอกเบี้ยคิดร้อยละ 5 ต่อปีไม่ทบต้น

(4) ผู้กู้ต้องจำนองอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ตามกฎหมาย เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ นอกจากนี้ผู้จัดการธนาคารมีอำนาจเรียกให้ผู้กู้จำนองหรือจำนำทรัพย์สินอื่น ๆ แก่ธนาคารเป็นประกันด้วย

<u>จำนวนเงินกู้</u>

จากตารางที่ 18 ตั้งแต่ปี 2509 - 2519 ธกส. ให้กู้ยืมรวมทั้งสิ้น 14,282.4 ล้านบาท

ตารางที่ 18

จำนวนเงินกู้ยืมแก่เกษตรกรโดยตรง สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร

หน่วย : ล้านบาท

ปี	เกษตรกรโดยตรง	สหกรณ์การเกษตร	กลุ่มเกษตรกร	รวม
2509	-	78.1	-	78.1
2510	121.3	125.1	-	246.4
2511	380.4	135.3	-	515.7
2512	562.8	129.4	-	692.2
2513	563.3	167.6	-	730.9
2514	509.4	164.0	-	673.4
2515	670.9	224.6	-	895.5
2516	773.7	249.1	-	1,022.8
2517	1,203.7	388.7	143.4	1,735.8
2518	2,100.9	866.1	387.8	3,354.8
2519	3,233.9	814.7	288.2	4,336.8
รวม	10,120.3	3,342.7	819.4	14,282.4
ร้อยละ	70.9	23.4	5.7	100.0

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

โดยแยกเป็นให้กู้ยืมแก่เกษตรกรโดยตรง 10,120.3 ล้านบาท (ร้อยละ 70.9) สหกรณ์การเกษตร 3,342.7 ล้านบาท (ร้อยละ 23.4) และกลุ่มเกษตรกร 819.4 ล้านบาท (ร้อยละ 5.7)

ผลการดำเนินงาน

แม้ว่าวัตถุประสงค์อันสำคัญของ ธกส. คือมุ่งที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือการดำเนินงานของเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร แต่ในฐานะที่เป็นหน่วยงานธุรกิจ ธนาคารจำเป็นต้องระมัดระวังมิให้เงินทุนของธนาคารต้องสูญเสียไป ด้วยเหตุนี้ธนาคารจึงต้องดำเนินการให้มีผลกำไร ซึ่งเป็นเครื่องวัดความอยู่รอดของวิสาหกิจ และกำไรนี้จะสะสมเป็นกองทุนให้กู้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ผลกำไรของ ธกส. ก็มิได้มีอัตราสูง ในปี 2518 และ 2519 ธนาคารมีกำไร 5.3 และ 13.5 ล้านบาท ตามลำดับ เมื่อเทียบกับเงินกองทุนจำนวน 1,279.1 ล้านบาท และ 1,283.3 ล้านบาท แล้วมีอัตราเพียงร้อยละ 0.4 และ 1.05 เท่านั้น ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานกับเกษตรกรรายขนาดเล็กจำเป็นต้องใช้พนักงานเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีต้นทุนสูง และยังเสียดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ด้วย

ปัญหาในการดำเนินงาน

ธกส. ประสบปัญหามากมายในการอำนวยสินเชื่อการเกษตร เนื่องจากสินเชื่อประเภทนี้เป็นสินเชื่อที่ให้แก่เกษตรกร ซึ่งมีเป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ธกส. จึงอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเลือกลูกค้าที่มั่นใจได้ว่าจะสามารถชำระหนี้คืนได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการดำเนินงานที่พอจะกล่าวถึงได้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่มีน้อย ไม่สมดุลย์กับจำนวนลูกค้าเกษตรกร ซึ่งแยกเป็นรายย่อยมากมาย จึงยากแก่การติดตามควบคุมการใช้เงินและเร่งรัดหนี้

2. ไม่มีอิสระในการอำนวยสินเชื่อ กล่าวคือไม่อาจจะพิจารณาคัดเลือกลูกค้าได้ดังเช่นธนาคารพาณิชย์

3. ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการเดินทางเข้าไปติดต่อเกษตรกรถึงไร่นา เพื่อส่งเสริม แนะนำ และสร้างความเชื่อถือแก่เกษตรกรลูกค้า

4. มักจะตกอยู่ภายใต้การวิจารณ์และร้องเรียนของเกษตรกรที่ไม่ได้รับเงินกู้ หรือไม่ได้รับความสะดวกตามความต้องการ

5. เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร มักจะไม่ชำระคืนเงินกู้ตามกำหนดสัญญา เนื่องจากเกรงว่าจะไม่ได้กู้ต่อไปในฤดูกาลหน้าหรือทันกับเวลาที่ต้องการ ทำให้มีหนี้เกินกำหนดมาก สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการติดตามเร่งรัด

6. ขาดเงินทุนที่จะนำไปให้เกษตรกรหรือสถาบันการเกษตรกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยพอสมควร

<u>สหกรณ์การเกษตร</u>

สหกรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 ตามพระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2459 ในรูปสหกรณ์หาทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สิ้นเชื่อแก่สมาชิกในการไถ่ถอนหนี้สินและลงทุนในการประกอบอาชีพ มีที่ดินเป็นหลักประกัน และเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ ต่อมาในปี 2471 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 ขึ้นใช้แทน เพราะพระราชบัญญัติเดิมยังมีข้อความไม่พอแก่การที่จะขยายสหกรณ์ให้แผ่กว้างออกไปได้ และได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับปี 2471 อีกสองครั้ง คือเมื่อปี 2476 และ 2477 ต่อมาก็ได้ยกเลิกฉบับเก่าไป เนื่องจากไม่เหมาะสมแก่กาลสมัย และได้ตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ขึ้นใช้แทนเมื่อ 20 มิถุนายน 2511

สหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์นิคม
3. สหกรณ์ออมทรัพย์

4. สหกรณ์ร้านค้า

5. สหกรณ์ประมง

6. สหกรณ์บริการ

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสหกรณ์การเกษตรซึ่งเกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรงเท่านั้น

สหกรณ์การเกษตรคือองค์การที่ชาวไร่ชาวนาร่วมกันจัดตั้งขึ้น สมาชิกในสหกรณ์ประเภทนี้เป็นเกษตรกรทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายที่จัดตั้งขึ้นก็เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

เกษตรกรที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. บรรลุนิติภาวะ และมีสัญชาติไทย

2. เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต มีชื่อเสียงดี ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและรู้จักประหยัด

3. ตั้งบ้านเรือนและดำเนินงานเกษตรกรรมส่วนใหญ่อยู่ภายในท้องที่ดำเนินงานของสหกรณ์มาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี

4. เป็นผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตรในขนาดอันสมควร เพื่อก่อให้เกิดผลิตผลการเกษตรเพื่อขายในปีหนึ่ง ๆ เป็นมูลค่าพอสมควร

5. ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

6. ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

7. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากสหกรณ์ใด ๆ โดยมีความผิด แต่ถ้าถูกออกจากสหกรณ์โดยมีความผิด ต้องพ้นกำหนด 2 ปี นับแต่วันที่ถูกให้ออก

<u>โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตรของประเทศไทย</u>

สหกรณ์การเกษตรแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. <u>สหกรณ์ขั้นปฐมหรือสหกรณ์ท้องถิ่น</u> เป็นสหกรณ์ที่มีแดนดำเนินงานกลุ่มหนึ่งอำเภอและทำหน้าที่เป็นสหกรณ์อเนกประสงค์ทุกสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานด้านสินเชื่อ

ด้านการซื้อ ด้านการขาย ด้านบริการและบำรุงที่ดิน ด้านส่งเสริมการเกษตร และด้านส่งเสริมการศึกษาอบรม เพื่อประโยชน์ของสมาชิกสหกรณ์

2. สหกรณ์ชั้นมัธยม หรือชุมนุมสหกรณ์จังหวัด เป็นสหกรณ์ซึ่งตั้งขึ้นโดยสหกรณ์ชั้นปฐมอย่างน้อยสามสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกในด้านต่าง ๆ เช่น การเงิน ธุรกิจการขายการซื้อ และการแปรรูป เป็นต้น

3. สหกรณ์ชั้นยอด หรือชุมนุมสหกรณ์ระดับชาติ ปัจจุบันมีสหกรณ์การเกษตรระดับชาติ 1 สหกรณ์ คือ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นองค์การที่ทำธุรกิจด้านการตลาด รวบรวมผลิตผลของสมาชิกจัดจำหน่ายทั้งภายในและส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ จัดหาสินค้าเพื่อการผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายให้สมาชิก และดำเนินการในเรื่องคลังสินค้า

การแบ่งสหกรณ์การเกษตรออกเป็น 3 ระดับดังกล่าว ก็เพื่อเสริมสร้างระบบการผลิต การตลาด และการจำหน่ายจ่ายแจกของสหกรณ์ขึ้น ซึ่งจะเป็นระบบที่ทำให้เกษตรกรทั่วประเทศสามารถผนึกกำลังกันประกอบอาชีพอย่างมั่นคง มีรายได้ที่เป็นธรรม และมีฐานะความเป็นอยู่สูงขึ้น ในระดับดังกล่าวนี้จะมีอุปกรณ์ที่จำเป็นของสหกรณ์เอง เช่น อุปกรณ์เกี่ยวกับการขนส่ง การแปรรูป การอุตสาหกรรม และการคลังสินค้า เป็นต้น

ปัจจุบันมีสถาบันของสหกรณ์อีกหนึ่งสถาบันคือ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นสถาบันขั้นสูงสุดของขบวนการสหกรณ์ภายในประเทศ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เพื่อทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการให้บริการด้านวิชาการ และการให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิก กรรมการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์โดยทั่วไป ตลอดจนเป็นตัวแทนของขบวนการสหกรณ์ของประเทศในการติดต่อสัมพันธ์กับองค์การและขบวนการสหกรณ์ต่างประเทศ

นอกจากนั้น ยังมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นสถาบันการเงินที่ให้ความสนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ในด้านการให้เงินกู้ยืมเพื่อให้สหกรณ์การเกษตรทุกระดับนำไปใช้เป็นทุนหมุนเวียนดำเนินธุรกิจตามความจำเป็น

ธุรกิจของสหกรณ์การเกษตร

การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีกว่าเดิม เรียกว่า"การดำเนินธุรกิจ" ธุรกิจที่สำคัญ ๆ ของสหกรณ์การเกษตรมีดังต่อไปนี้

1. ธุรกิจการธนกิจ คือการให้เงินกู้แก่สมาชิกและการรับฝากเงินจากสมาชิก

2. ธุรกิจการขายหรือการรวบรวมผลิตผลของสมาชิกจัดการขาย รวมทั้งการแปรรูปเพื่อขาย

3. ธุรกิจการซื้อหรือการจัดหาสิ่งของที่จำเป็นมาขายแก่สมาชิก

4. ธุรกิจการบริการและการบำรุงที่ดิน ได้แก่การสูบน้ำ หรือการสร้างทำนบเหมืองฝาย ตลอดจนการจัดระบบส่งน้ำเพื่อประโยชน์แก่การเพาะปลูกของสมาชิก

5. การส่งเสริมการเกษตร ได้แก่การส่งเสริมเผยแพร่ความรู้การเกษตรและการวางแผนการเพาะปลูกของสมาชิก

นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปด้วยดี จำเป็นต้องมีการให้การศึกษาอบรมอย่างสม่ำเสมอแก่สมาชิก กรรมการดำเนินการ ผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของสหกรณ์ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนั้น ๆ ทราบถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตนตามวิธีการของสหกรณ์ด้วย

แหล่งเงินทุน

สหกรณ์การเกษตรจะได้เงินเพื่อเป็นทุนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์โดยวิธีการต่าง ๆ คือ

1. จากสมาชิก ได้แก่

ก) ค่าหุ้นจากสมาชิก

ข) เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำจากสมาชิก

2. จากสหกรณ์เอง ได้แก่การสะสมเงินสำรองและทุนต่าง ๆ จากกำไรประจำปีของสหกรณ์ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

3. จากสถาบันการเงิน ได้แก่ การกู้ยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ทางราชการ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เนื่องจากสหกรณ์การเกษตรประกอบธุรกิจหลายอย่าง จึงจำเป็นต้องมีเงินทุนอย่างเพียงพอ การดำเนินงานของสหกรณ์จึงเป็นผลดี และสามารถแก้ไขความเดือดร้อนของสมาชิกได้ตามวัตถุประสงค์ ทุนของสหกรณ์ส่วนใหญ่ควรจะได้จากสมาชิก ในระยะแรกสหกรณ์อาจรวบรวมเงินค่าหุ้นจากสมาชิกและสะสมทุนต่าง ๆ ได้ไม่เพียงพอ ก็อาจขอความช่วยเหลือทางราชการหรือ ธกส. ไปพลางก่อน แต่สหกรณ์จะต้องพยายามรวบรวมเงินค่าหุ้นจากสมาชิกและสะสมทุนต่าง ๆ ให้มากขึ้นในเวลาอันสมควร เพื่อจะได้ดำเนินงานได้กว้างขวางขึ้น และทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์อย่างภาคภูมิ

สำหรับค่าหุ้นนั้น สหกรณ์จะจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นเงินปันผลตามหุ้นให้แก่สมาชิกในอัตราไม่เกินร้อยละ 8 ต่อปี

จากตารางที่ 19 แหล่งเงินทุนของสหกรณ์การเกษตรประกอบด้วยเงินทุนของสหกรณ์เอง คิดเฉลี่ยร้อยละ 34.6 เงินกู้คิดเฉลี่ยร้อยละ 62.5 และเงินรับฝากจากสมาชิกคิดเฉลี่ยร้อยละ 2.9

ตารางที่ 19

แหล่งเงินทุนของสหกรณ์การเกษตร

หน่วย : ล้านบาท

ปี	เงินกองทุน		เงินกู้		เงินรับฝาก		รวม	
	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ	จำนวนเงิน	ร้อยละ
2511	236.1	26.0	623.0	68.6	48.6	5.4	907.7	100
2512	283.2	29.5	633.7	65.9	44.5	4.6	961.4	100
2513	336.0	40.5	473.0	56.9	21.7	2.6	830.7	100
2514	420.7	38.6	658.0	60.4	11.3	1.0	1,090.0	100
2515	475.6	38.3	756.7	60.8	11.4	0.9	1,243.7	100
ถัวเฉลี่ย		34.6		62.5		2.9		

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 20

เงินกู้ยืมของสหกรณ์การเกษตรจาก ธกส.

ปี 2519

หน่วย : ล้านบาท

ผู้กู้หรือวัตถุประสงค์ในการกู้	ยอดเงินกู้ ณ 1 มค. 19	เงินกู้ ระหว่างปี	ชำระหนี้เงินกู้ ระหว่างปี	ยอดเงินกู้ ณ 31 ธค. 1
สหกรณ์การเกษตร (537 สหกรณ์)	1,486.67	674.32	235.18	1,925.81
ชุมนุมสหกรณ์การธนกิจ (2 ชุมนุม)	56.68	17.26	2.32	71.62
ซื้อวัสดุการเกษตร (135 สหกรณ์)	85.38	50.79	42.22	93.95
เงินกู้เพื่อขายผลิตผล	-	0.70	-	0.70
เงินกู้ระยะยาวเพื่อลงทุนในสินทรัพย์ประจำ (70 สหกรณ์)	13.63	71.65	4.51	80.77
	1,642.36	814.72	284.23	2,172.85

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากตารางที่ 20 ในปี 2519 สหกรณ์การเกษตรกู้เงินจาก ธกส.รวม 814.72 ล้านบาท เมื่อรวมกับเงินกู้ซึ่งเป็นหนี้เมื่อต้นปี จำนวน 1,642.36 ล้านบาท และหักเงินชำระหนี้ระหว่างปี 2519 จำนวน 284.23 ล้านบาท คงเหลือเงินกู้ที่สหกรณ์เป็นหนี้เพียง 31 ธันวาคม 2519 จำนวน 2,172.85 ล้านบาท

การให้เงินกู้แก่สมาชิก

สหกรณ์การเกษตรใช้หลักการให้เงินกู้แก่สมาชิก โดยมีการแนะนำ ควบคุมการใช้เงินกู้ สอบสวนแผนงานเพาะปลูกของสมาชิก และการใช้เงินกู้ตามแผนงานดังกล่าว สหกรณ์จะจ่ายเงินกู้แก่สมาชิกเป็นเงินสด หรือจ่ายสิ่งของที่จำเป็นแก่สมาชิกแทนตัวเงิน หรือจ่ายทั้งเงินและสิ่งของ ทั้งนี้สุดแต่ความจำเป็นและความต้องการของสมาชิกแต่ละคน

เงินกู้ของสหกรณ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. <u>เงินกู้ระยะสั้น</u> เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานการเกษตรสำหรับฤดูการผลิตหนึ่ง ๆ เช่น

ก) ค่าพันธุ์พืช ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช อาหารสัตว์ วัสดุการเกษตรอย่างอื่น ค่าเครื่องมือ ค่าซ่อมแซม ค่าซื้อปศุสัตว์หรือสัตว์ปีก หรือสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงขาย และค่าจ้างเกี่ยวกับการเกษตร

ข) ค่าใช้จ่ายในการเตรียมเพื่อขาย แปรรูป และขายผลิตผลทางเกษตรที่ผู้กู้ผลิตขึ้น

ค) ค่าเช่าเกี่ยวกับการเกษตร

ง) ค่าภาษีอากรเกี่ยวกับการเกษตร

จ) ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่จำเป็น

เงินกู้ประเภทนี้กู้ได้ไม่เกินร้อยละ 60 ของราคาพืชผลที่สมาชิกจะมอบให้สหกรณ์ขายกำหนดชำระคืนภายใน 12 เดือน หากมีความจำเป็นพิเศษอาจขยายเวลาได้ไม่เกิน 18 เดือน

2. <u>เงินกู้ระยะปานกลาง</u> ได้แก่เงินกู้เพื่อการลงทุนในสินทรัพย์การเกษตร ซึ่งโดยปกติใช้ประโยชน์ได้เกินกว่าฤดูการผลิตหนึ่ง ๆ เช่น

ก) บุกเบิกหรือปรับปรุงที่ดิน หรือซื้อที่ดินการเกษตร

ข) สร้างหรือปรับปรุงแหล่งน้ำ คันดูน้ำ ประตูน้ำ และงานปรับปรุงที่ดินอย่างอื่น

ค) ทำสวน

ง) วางรูปประกอบการเกษตรขึ้นใหม่ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

จ) ซื้อสัตว์ใช้งาน ซื้อหรือสร้างหรือปรับปรุงเครื่องมือขนาดใหญ่ เครื่องสูบน้ำ เครื่องจักรกล อุปกรณ์การขนส่งและอุปกรณ์อื่น ๆ เกี่ยวกับการเกษตร

ฉ) ซื้อหรือสร้าง หรือปรับปรุงบ้าน โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เกี่ยวกับการเกษตร

ช) ลงทุนในการเลี้ยงสัตว์ สัตว์ปีก หรือสัตว์น้ำ และลงทุนในกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเกษตร

ซ) ชำระหนี้สินเดิมเกี่ยวกับการเกษตร

เงินกู้ทั้งระยะสั้นและระยะปานกลางรวมกันต้องไม่เกิน 40,000 บาท สำหรับหลักประกันนั้น หากเงินกู้มีจำนวนไม่เกิน 7,000 บาท อาจให้สมาชิกสองคนค้ำประกัน หรือจะให้กลุ่มสมาชิกทุกคนค้ำประกันก็ได้ หรือจะใช้หลักทรัพย์เป็นประกันก็ได้

ประโยชน์ของสหกรณ์การเกษตร

การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ประโยชน์ที่เกิดแก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิก

ความเป็นอยู่ของเกษตรกรจะดีขึ้นก็ต่อเมื่อเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น และมีเงินเหลือพอที่จะจับจ่ายใช้สอยซื้อสิ่งของที่จำเป็นการครองชีพ ได้ตามความต้องการ สหกรณ์การเกษตรจะอำนวยประโยชน์แก่เกษตรกร ดังนี้

ก) มีเงินทุนสำหรับใช้ในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวอย่างเพียงพอ และเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ

ข) สามารถขายผลิตผลทางเกษตรได้ในราคาที่เป็นธรรม ไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

ค) สามารถซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพรวมทั้งสิ่งของใช้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัวได้ในราคาถูก และมีคุณภาพถูกต้อง

ง) ได้รับคำแนะนำส่งเสริมในการเพาะปลูกและการประกอบอาชีพอื่น จนสามารถเพิ่มรายได้มากขึ้นกว่าเดิม

จ) จะมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกอย่างเพียงพอ เป็นการเพิ่มผลผลิตและรายได้แก่สมาชิก

ฉ) เมื่อสหกรณ์มีกำไร สมาชิกจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งดอกเบี้ยที่สมาชิกชำระแก่สหกรณ์ตามส่วนผลิตผลการเกษตรที่มอบให้สหกรณ์จัดการขาย รวมทั้งเงินเฉลี่ยคืนตาม

ตามส่วนที่สมาชิกซื้อสิ่งของจากสหกรณ์ ซึ่งเท่ากับสมาชิกขายผลิตผลการเกษตรได้ราคาสูงขึ้น และซื้อสิ่งของได้ถูกลง นอกจากนี้ยังได้รับเงินปันผลตามหุ้นอีกด้วย

2. ประโยชน์ในการปกครอง

ก) เมื่อสหกรณ์การเกษตรสามารถช่วยให้เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ปัญหาโจรผู้ร้ายหรือการประพฤติผิดกฎหมายก็ย่อมมีน้อยลง ช่วยให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ข) สหกรณ์การเกษตรจะเป็นแหล่งกลาง ที่นำความช่วยเหลือและความรู้ต่าง ๆ ของทางราชการไปสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึง และได้ผลดีกว่าการให้ความช่วยเหลือโดยวิธีอื่น

ปัญหาในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

จากการสำรวจประเมินผลของกองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งเป็นการสำรวจที่มีขอบเขตกว้างขวางมากที่สุด คือครอบคลุมถึง 29 สหกรณ์ และมีการสัมภาษณ์กรรมการผู้จัดการหรือผู้ช่วย และสมาชิก ประกอบการศึกษาถึง 424 คน ผลการสำรวจได้สรุปอุปสรรคในการดำเนินการสหกรณ์การเกษตรไว้ดังนี้[1]

1. ขาดประสิทธิภาพในการบริหารและการจัดการ ตามหลักการของสหกรณ์นั้น กณะกรรมการดำเนินการจะเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารและการดำเนินงานของสหกรณ์ขึ้นเอง โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว พนักงานส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการและกำหนดนโยบายการบริหารงานสหกรณ์ตลอดมา เพราะสมาชิกและกรรมการของสหกรณ์ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารและการดำเนินธุรกิจ งานส่วนใหญ่ของสหกรณ์หรือเกือบจะทั้งหมดจึงขึ้นอยู่กับพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

---

[1] กรมส่งเสริมสหกรณ์, รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคการจัดการของสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์นิคม (กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, พฤศจิกายน 2517)

2. ขาดชีดความสามารถในการบริหารและจัดการ เจ้าหน้าที่ซึ่งสหกรณ์จ้างมาปฏิบัติงานประจำนั้น ปรากฏว่ายังมีจำนวนน้อย เฉลี่ยสหกรณ์หนึ่งมีเจ้าหน้าที่เพียง 2.27 คน บางสหกรณ์ยังไม่มีผู้จัดการหรือผู้ช่วยผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านธุรกิจและการบริหารงานสหกรณ์ ดังนั้น การบริหารและดำเนินงานจึงเป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์และความต้องการของสมาชิก

3. ขาดแคลนเงินทุนดำเนินงาน จากผลการสำรวจปรากฏว่า สหกรณ์การเกษตรมีแหล่งเงินกู้แต่เพียงแห่งเดียว คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เงินกู้ที่ได้รับอยู่ในวงเงินจำกัดจึงไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก หรือไม่สามารถนำไปขยายกิจการของสหกรณ์ได้ ในปีการเงิน 2517 สหกรณ์กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้เฉลี่ยสหกรณ์ละ 1,825,751.-บาท หรือกู้ได้ 3,110.-บาท ต่อสมาชิกหนึ่งคน

4. ขาดการดำเนินธุรกิจครบวงจร เนื่องจากเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ เพราะได้มีการควบเข้าด้วยกันและได้เปลี่ยนประเภทมาจากสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรม(เดิม) แต่เงินทุนดำเนินงานของสหกรณ์มีจำกัด จึงไม่สามารถดำเนินธุรกิจให้ครบวงจรได้ สมาชิกไม่สนใจทำธุรกิจกับสหกรณ์และสหกรณ์หาตลาดที่ดีไม่ได้ เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินธุรกิจได้ครบวงจร สมควรอย่างยิ่งที่สหกรณ์จะต้องมีเงินทุนเพื่อการผลิต และเพื่อการจำหน่ายอย่างพอเพียงกับการดำเนินงานและทันกับเหตุการณ์

5. ขาดการประสานงานที่ดี เนื่องจากเป็นสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ กลุ่มสมาชิกของสหกรณ์จึงกระจัดกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ แม้จะถือเกณฑ์กำหนดหนึ่งหมู่บ้านต่อสมาชิกหนึ่งกลุ่ม แต่ข้อเท็จจริงสมาชิกหลายหมู่บ้านรวมกันเข้าเป็นกลุ่มหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มยังไม่ใกล้ชิดกันเท่าที่ควร ซึ่งพนักงานส่งเสริมสหกรณ์เป็นตัวจักรที่สำคัญยิ่งในการที่จะเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในกลุ่มและกลุ่มสมาชิกกับสหกรณ์ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์อย่างแท้จริง

ตารางที่ 21

การเพิ่มของสหกรณ์การเกษตรและสมาชิก

ปี	จำนวนสหกรณ์	จำนวนสมาชิก
2513	304	129,334
2514	401	171,306
2515	395	171,074
2516	460	207,252
2517	544	354,501

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

กลุ่มเกษตรกร

แต่เดิมนั้น กลุ่มเกษตรกรเรียกว่ากลุ่มชาวนา ซึ่งได้มีการจัดตั้งขึ้นกลุ่มแรกอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2498 และหลังจากนั้นทางราชการก็ได้ส่งเสริมให้มีการตั้งกลุ่มชาวนาแพร่ขยายไปทั่วประเทศ และมีการลงทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน แต่ยังมิได้เป็นนิติบุคคล ต่อมาภายหลังเมื่อจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2510 กลุ่มชาวนาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ความหมายกว้างขึ้น และครอบคลุมอาชีพการเกษตรทุกสาขา แต่กลุ่มเกษตรกรเหล่านั้นก็มิได้มีฐานะเป็นนิติบุคคล

คณะปฏิวัติได้ออก"ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 - 141" เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2515 ให้เพิ่มเติมเรื่อง "กลุ่มเกษตรกร" เป็นส่วนที่ 8 ของพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มีสาระสำคัญว่า ในกรณีที่คณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งรวมกันดำเนินกิจการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ หากยังไม่อาจจัดตั้งเป็นสหกรณ์ได้จะจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้นก็ได้ และให้กลุ่มเกษตรกรที่ตั้งขึ้นนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลเพื่อให้

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สามารถแสวงหาทุนจากสถาบันการเงินของรัฐบาลหรือเอกชนมาดำเนินกิจการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งนี้ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมและกำกับของทางราชการ อันจะมีผลให้กลุ่มเกษตรกรเจริญเป็นปึกแผ่นและสามารถแปรสภาพเป็นสหกรณ์และดำเนินกิจการในรูปสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ได้โดยเร็ว

คณะบุคคลที่จะจัดตั้งหรือเป็นสมาชิกและดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร จะต้องมีคุณสมบัติและประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่สำคัญต่อไปนี้

1. เป็นบุคคลธรรมดา มีสัญชาติไทย และบรรลุนิติภาวะ

2. เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในตำบลเดียวกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน

3. ไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรอื่น หรือสมาชิกสหกรณ์อื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมเงินในขณะเดียวกัน

4. บุคคลคนหนึ่งจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรในขณะเดียวกันได้เพียง 1 กลุ่ม และครอบครัวหนึ่งเป็นสมาชิกได้ 1 คน

5. ในตำบลหนึ่งให้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรสำหรับผู้ทำการเกษตรประเภทเดียวกันได้ 1 กลุ่ม

6. ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด พร้อมทั้งส่ง

ก) บัญชีรายชื่อของผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกทั้งหมด

ข) สำเนารายงานการประชุมของผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิก 1 ฉบับ

ค) ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร 4 ฉบับ

7. ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรอย่างน้อยจะต้องมีรายการต่อไปนี้ คือ ชื่อ, วัตถุประสงค์, ที่ตั้งสำนักงาน, ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น, การดำเนินกิจการ, การเงินและการบัญชี, ข้อกำหนดเกี่ยวกับสมาชิกภาพ, การประชุมใหญ่ และข้อกำหนดเกี่ยวกับกรรมการและผู้จัดการ

8. สมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดเพื่อหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

วัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ส่งเสริมการเกษตรและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ
2. ให้สินเชื่อ
3. จำหน่ายวัสดุและเครื่องมือการเกษตร
4. รวบรวมผลิตผลทางเกษตรเพื่อขายหรือแปรรูปออกขาย

โครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร

ตามแผนภูมิที่ 1 สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทุกคนต้องเข้าสังกัดหน่วยเกษตรกรรมหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ซึ่งตั้งขึ้นโดยรวมสมาชิกที่อยู่ใกล้เคียงกันเข้าด้วยกัน โดยปกติหน่วยหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 20 คน แล้วเลือกตั้งหัวหน้าหน่วยเป็นประธาน ดูแลทั่วไปเมื่อมีการประชุมหน่วย เป็นสื่อติดต่อระหว่างกลุ่มเกษตรกรและหน่วย ลงลายมือชื่อแทนที่ประชุมหน่วย และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่หน่วยมอบหมาย และเลือกตั้งผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยเป็นผู้ช่วยเหลือ และปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อหัวหน้าหน่วยไม่อยู่

ที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรจะต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าไม่ครบก็ให้นัดอีกครั้งหนึ่งภายใน 14 วัน นับแต่วันนัดครั้งแรก ในครั้งหลังนี้หากมิใช่การประชุมใหญ่วิสามัญที่สมาชิกร้องขอให้เรียกประชุม เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของสมาชิกทั้งหมดก็ถือเป็นองค์ประชุม ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจสูงสุดในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาทุกอย่างของกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งกำหนดนโยบายและควบคุมการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกรตามที่ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและมอบหมายให้บริหารงานแทน

นอกจากนี้ที่ประชุมใหญ่ยังเป็นผู้เลือกตั้งบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือบริหารงานของกลุ่มเกษตรกรดังนี้

แผนภูมิที่ 1

การจัดรูปงานของกลุ่มเกษตรกรระดับตำบล

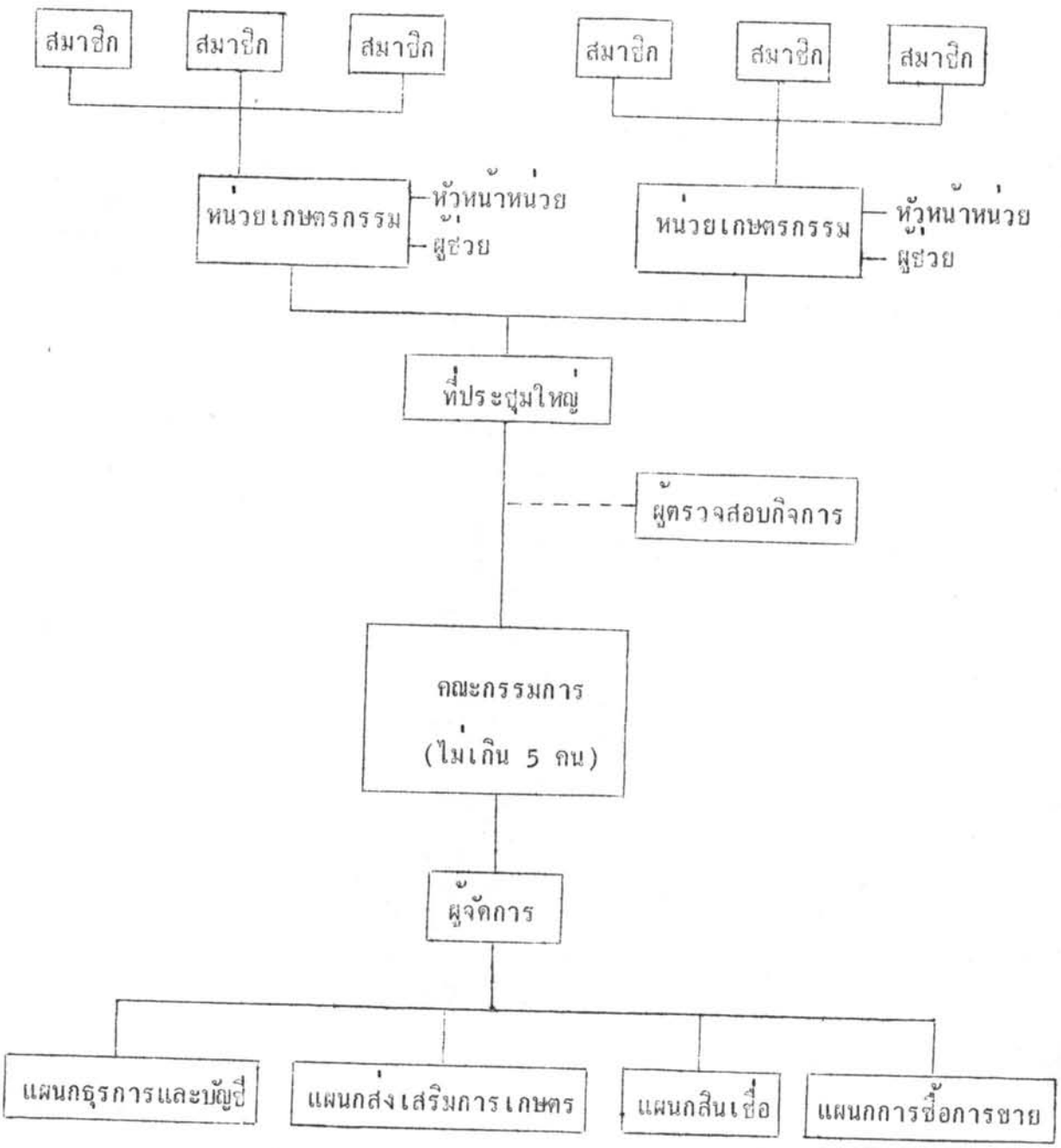

1. ผู้ตรวจสอบกิจการ ที่ประชุมใหญ่อาจเลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มเกษตรกรเป็นประจำปี จำนวนไม่เกิน 3 คน หากจะเลือกบุคคลภายนอกก็ต้องมีจำนวนไม่เกิน 1 ใน 3 ของผู้ตรวจสอบกิจการทั้งหมด แต่จะเลือกกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ตรวจสอบกิจการไม่ได้ ผู้ตรวจสอบกิจการมีอำนาจตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มแล้วทำรายงานเสนอที่ประชุมใหญ่และนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

2. คณะกรรมการ ที่ประชุมใหญ่จะเลือกตั้งสมาชิกเป็นกรรมการของกลุ่มประจำปี จำนวนไม่เกิน 5 คน โดยให้คณะกรรมการเลือกตั้งระหว่างกันเองเป็นประธาน รองประธาน เลขานุการ และอาจมีเหรัญญิกด้วย โดยให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 1 ปี คณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินกิจการทั้งปวงตามที่กำหนดในข้อบังคับ รวมทั้งตามที่ประชุมใหญ่จะมอบหมายให้ดำเนินการและเป็นผู้แทนของกลุ่มเกษตรกรในการติดต่อกับบุคคลภายนอก

คณะกรรมการอาจจ้างผู้จัดการและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของกลุ่มให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ประจำ ตลอดจนกำหนดเงินเดือนและค่าชดเชยอื่น ๆ โดยความเห็นชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม (ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 141) และต้องทำหนังสือสัญญาจ้างและมีหลักประกันตามประเภทของงาน

ผู้จัดการมีหน้าที่จัดกิจการโดยทั่วไปเกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของกลุ่มตามที่กำหนดในข้อบังคับ และตามที่คณะกรรมการจะมอบหมายให้ปฏิบัติ

<u>แหล่งเงินทุนของกลุ่มเกษตรกร</u>

กลุ่มเกษตรกรอาจจัดหาทุนโดยวิธีต่อไปนี้

1. ออกหุ้น มูลค่าหุ้นละ 50 บาท สมาชิกเท่านั้นจึงถือหุ้นได้ โดยจะถือเพิ่มเท่าใดเมื่อใดก็ได้ และต้องปฏิบัติดังนี้

ก) ถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิก 1 หุ้น และชำระคราวเดียวเต็มมูลค่า

ข) ถือหุ้นตามส่วนของเงินกู้ในอัตรา 1 หุ้น ต่อจำนวนเงินกู้ทุก 1,000 บาท หรือเศษของหนึ่งพันบาททุกคราวที่กู้เงิน โดยหักเอาจากเงินกู้นั้น

ค) ถือหุ้นตามการขายผลิตผลต่อกลุ่มในอัตราร้อยละ 2 ของราคาขาย สมาชิกคนหนึ่งจะถือหุ้นเกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดในกลุ่มไม่ได้

2. การกู้ยืมเงิน คณะกรรมการของกลุ่มเกษตรกรอาจกู้เงินจากภายนอกในจำนวนไม่เกินวงเงินกู้ประจำปีซึ่งที่ประชุมใหญ่กำหนดและได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์แล้ว

3. สะสมทุน กลุ่มเกษตรกรอาจสะสมทุนโดยการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นเงินสำรองและทุนต่าง ๆ ตามที่กำหนดในข้อบังคับ

สำหรับเงินกู้ยืมนั้น ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มเกษตรกรกู้จาก ธกส. ตามตารางที่ 22 เพียงวันที่ 1 มกราคม 2519 กลุ่มเกษตรกรมียอดหนี้ที่ ธกส. เป็นเงิน 440.91 ล้านบาท รวมเงินกู้ระหว่างปี 2519 จำนวน 288.18 ล้านบาท และหักเงินชำระหนี้ระหว่างปี 196.12 ล้านบาท คงเหลือยอดหนี้ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2519 จำนวน 532.97 ล้านบาท

ตารางที่ 22

เงินกู้ยืมของกลุ่มเกษตรกรจาก ธกส. ปี 2519

หน่วย : ล้านบาท

ผู้กู้หรือวัตถุประสงค์ในการกู้	ยอดเงินกู้ ณ 1 มค. 19	เงินกู้ระหว่างปี	ชำระหนี้เงินกู้ระหว่างปี	ยอดเงินกู้ ณ 31 ธค. 19
กลุ่มเกษตรกร (1,491 กลุ่ม)	432.44	282.34	188.21	526.57
ซื้อวัสดุการเกษตร กลุ่มเกษตรกร (40 กลุ่ม)	8.09	5.84	7.90	6.03
เงินกู้ระยะยาวเพื่อลงทุนในสินทรัพย์ประจำกลุ่มเกษตรกร (2 กลุ่ม)	0.38	-	0.01	0.37
	440.91	288.18	196.12	532.97

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

การที่ทางราชการได้ส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นนั้น ก็เพื่อจะให้เป็นกลุ่มรับบริการวิชาการ แต่เพื่อให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงต้องดำเนินธุรกิจด้วย ประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอาจมีดังนี้

1. ประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ
   - ก่อให้เกิดเครดิต
   - ก่อให้เกิดความสามัคคี
   - รู้จักช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น
   - มีความรับผิดชอบต่อหมู่คณะและเสียสละมากขึ้น
   - เป็นศูนย์กลางในการรับและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
   - ก่อให้เกิดการพัฒนาและประหยัดค่าใช้จ่าย
   - ก่อให้เกิดอำนาจผลักดัน การต่อรองราคา และการกำหนดราคายุติธรรม
   - ง่ายต่อการควบคุมปริมาณการผลิต (เพิ่ม-ลด ผลผลิต)
   - ง่ายต่อการควบคุมการจำหน่าย
   - ง่ายต่อการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน

2. ประโยชน์ที่รัฐจะได้รับ
   - ง่ายต่อการส่งเสริม
   - ได้ผู้นำท้องถิ่น
   - ประหยัดงบประมาณ
   - ได้สถิติที่แน่นอน
   - ง่ายต่อการวางแผนพัฒนาครอบครัว
   - ง่ายต่อการวางแผนการผลิตและการพัฒนาการเกษตร
   - ง่ายต่อการบริการและการสนับสนุนของรัฐและเอกชน

ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรเกี่ยวกับด้านสินเชื่อ

การบริหารงานของกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ มีฐานะทางการเงินอ่อนแอ และกลุ่มเกษตรกรมักจะจัดตั้งขึ้นเพื่อมุ่งหวังขอรับบริการสินเชื่อจาก ธกส. ทั้งสิ้น จากรายงานของ ธกส.การติดต่อกับกลุ่มเกษตรกรมีปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่วางไว้ และไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล เช่น รับผู้ซึ่งไม่มีลักษณะถูกต้องตามข้อบังคับเข้าเป็นสมาชิก ดำเนินการผิดวัตถุประสงค์และวิธีการที่กำหนดไว้ เป็นต้น

2. กรรมการส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการบริหารงาน โดยเฉพาะทางด้านการบัญชีและสินเชื่อ จึงเกิดความยุ่งยากแก่ผู้ให้กู้ยืม คือ ธกส.ในการควบคุมติดตามผล เพราะเอกสารทางบัญชี ตลอดจนเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องไม่สมบูรณ์

3. เกษตรอำเภอในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลกลุ่มเกษตรกรโดยตรง ไม่มีประสบการณ์ด้านการบัญชี ด้านสินเชื่อ ตลอดจนการบริหารงานทางธุรกิจ จึงไม่สามารถควบคุมและให้คำแนะนำให้กลุ่มเกษตรกรดำเนินงานโดยมีประสิทธิภาพได้

4. กลุ่มเกษตรกรในบางจังหวัดดำเนินการต่อไปในทางทุจริต เช่น กรรมการนำเงินของกลุ่มไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว รับชำระหนี้เงินกู้จากสมาชิกแล้วไม่นำไปส่งคืนธกส. เรียกเงินจากสมาชิกนอกเหนือจากข้อบังคับกำหนดไว้ เป็นต้น

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.)

รัฐบาลตระหนักดีว่า เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้ต่ำ และสภาพพื้นดินไม่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดปัญหาด้านสังคมและการเมืองขึ้น จึงได้คิดหาวิธีแก้ไข โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนปฏิบัติการพัฒนาชนบทขึ้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2506 และภายใต้คณะอนุกรรมการนี้เอง จึงได้มีโครงการเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้น เมื่อ 17 มีนาคม 2507 โดยฐานะขึ้นเป็นคณะกรรมการประสานงานและวางแผนปฏิบัติงานพัฒนาชนบท

มีหน้าที่ประสานงานในด้านวางแผนปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนทุกด้าน ในเขตอันตรายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแผนระยะยาวรับกันกับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ของ กรป.กลาง มีศูนย์ปฏิบัติงานที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยเปิดดำเนินงานเริ่มแรกในปี 2507 ใน 6 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อน คือ เลย หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม และอุบลราชธานี

เมื่อ 28 ธันวาคม 2508 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ปรับปรุงคณะกรรมการประสานงานและวางแผนปฏิบัติงานพัฒนาชนบท โดยใช้ชื่อใหม่ว่า "คณะกรรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท" ต่อมาเมื่อ 26 มกราคม 2509 ได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้นเป็นส่วนราชการระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และเมื่อมีการแบ่งส่วนราชการกันใหม่เมื่อ 29 กันยายน 2515 จึงได้ย้ายไปสังกัดกระทรวงมหาดไทย จนถึงปัจจุบันนี้

การดำเนินงานของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทมีหลายด้านด้วยกัน แต่ที่จะกล่าวถึงนี้เป็นเพียงด้านหนึ่งเท่านั้น ได้แก่ งานกลุ่มธุรกิจเศรษฐกิจชนบท ซึ่งเดิมเรียกว่างานธุรกิจเกษตร ต่อมาการดำเนินงานในด้านนี้ได้โอนไปขึ้นอยู่กับฝ่ายสินเชื่อและปัจจัยการผลิต ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดหาสินเชื่อและปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าหญ้า เวชภัณฑ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์การผลิตในการพัฒนาเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน สำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ทุกท้องที่ในเขตความรับผิดชอบการดำเนินงานของ รพช.

ฝ่ายสินเชื่อและปัจจัยการผลิตแบ่งหน่วยงานออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. งานสินเชื่อ
2. งานปัจจัยการผลิต
3. งานอุปกรณ์ส่งเสริม
4. งานพัฒนาการบริหาร

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานสินเชื่อซึ่งเกี่ยวข้องกับสินเชื่อการเกษตรโดยตรง งานสินเชื่อมีหน้าที่ในการจัดหาแหล่งการให้สินเชื่อระบบมาตรฐานแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์ที่ทำการส่งเสริม และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างธนาคารกับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ เพื่อให้ผู้กู้ได้เงินกู้ไปปรับปรุงการประกอบอาชีพตามวิธีการและแนวทางของ รพช. และสามารถนำเงินที่กู้ส่งใช้คืนสถาบันการเงินนั้น ๆ ได้

งานสินเชื่อแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. <u>สินเชื่อธนาคาร</u> มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

ก) ศึกษาและพิจารณาหลักเกณฑ์รายละเอียดวิธีปฏิบัติในการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินที่ให้สินเชื่อระบบมาตรฐานแก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร

ข) นำมาวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ว่า สถาบันการเงินนั้นๆจะสามารถอำนวยสินเชื่อแก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรได้ตามโครงการที่ส่งเสริมหรือไม่ เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรจะสามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์รายละเอียดวิธีปฏิบัติที่ธนาคารได้กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะขอลดหย่อน เปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมประการใด เพื่อให้สนองได้ทั้งสองฝ่าย

ค) ติดต่อประสานงานกับสถาบันการเงินที่พิจารณาเห็นว่า สมควรจัดให้เป็นแหล่งเงินกู้สำหรับเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร หารือวิธีการปฏิบัติ และขอให้ดำเนินการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร

ง) จัดเกษตรกรที่มีลักษณะเข้าข่ายที่สถาบันการเงินแต่ละสถาบันจะให้กู้เข้าเป็นสมาชิกประจำของสถาบันการเงินนั้น ๆ และขอสินเชื่อให้แก่เกษตรกรเพื่อไปดำเนินการในอาชีพที่ส่งเสริม

จ) ในกรณีกลุ่มเกษตรกรจะต้องร่วมจัดทำโครงการและพิจารณาความเหมาะสมแล้วเสนอขอให้ธนาคารพิจารณาให้สินเชื่อแก่กลุ่มเกษตรกร

ฉ) ร่วมกับสถาบันการเงินพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรได้รับสินเชื่อสะดวกรวดเร็วและทันต่อฤดูกาล

2. สถิติและวิเคราะห์ มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

ก) ติดต่อประสานงานกับธนาคารที่ให้สินเชื่อเพื่อขอให้ธนาคารสาขาให้ความร่วมมือกับจังหวัดเกี่ยวกับข้อมูลสถิติการขอรับสินเชื่อ การให้สินเชื่อ และการชำระคืนสินเชื่อ

ข) พิจารณาจัดทำระเบียบและวิธีการรายงานสินเชื่อของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร

ค) รวบรวมสถิติโดยแยกตามสถาบันการเงินและประเภทของอาชีพ และแบ่งออกเป็นการขอสินเชื่อ การให้สินเชื่อ และการชำระคืนสินเชื่อ

ง) นำสถิติที่รวบรวมมาวิเคราะห์โดยส่วนรวม เปรียบเทียบการขอรับสินเชื่อ การให้สินเชื่อ และการชำระคืนสินเชื่อ สำหรับนำไปประกอบการพิจารณา ติดตาม และวิจัยเป็นกรณี ๆ ไป

3. ติดตามผล มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

ก) นำสถิติที่หมวดสถิติและวิเคราะห์มาศึกษาเพื่อทำการวางแผนและวิจัยสินเชื่อในแต่ละอาชีพแต่ละภูมิภาคและจังหวัด

ข) ทำการวิจัยสาเหตุที่เกษตรกรไม่อาจเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินระบบมาตรฐานและเสนอข้อคิดเห็น

ค) ทำการวิจัยสาเหตุที่เกษตรกรไม่ได้รับสินเชื่อตามที่เสนอขอกู้ และเสนอข้อคิดเห็น

ง) ทำการวิจัยสาเหตุที่เกษตรกรไม่ชำระคืนสินเชื่อตามกำหนด และเสนอข้อคิดเห็น

จ) ทำการวิเคราะห์ว่า แต่ละอาชีพควรจะได้รับสินเชื่อในเรื่องใดบ้าง และเป็นจำนวนเงินเท่าใด ควรให้สินเชื่อเมื่อใด และควบคุมการใช้สินเชื่อของเกษตรกรด้วยวิธีการใด

รพช. ได้ร่วมกับธนาคารพาณิชย์ 5 แห่ง คือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงเทพฯ-พาณิชยการ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และร่วมกับ ธกส. ในการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร แต่โดยที่เขตการดำเนินงานของ รพช. อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลจากชุมชนและตัวเมือง การคมนาคมไม่สะดวก ความสมบูรณ์ของดินและน้ำอันเป็นปัจจัยสำคัญทางการเกษตรต่ำ และมีการแทรกซึมจากผู้ก่อการร้าย จึงจำเป็นจะต้องหามาตรการดึงดูดให้ธนาคารเกิดความสนใจในการลงทุนทางด้านนี้ ซึ่งโดยปกติแล้วเห็นว่าเป็นงานเสี่ยง และได้รับผลตอบแทนน้อย มาตรการดังกล่าวก็คือ รพช. จะค้ำประกันหนี้อันเกิดจากความเสียหายดังต่อไปนี้

1. ความเสี่ยงที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ถ้าภายใน 3 ปีแรก เกิดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ และ ธกส. ได้ รพช. จะรับผิดชอบส่วนที่ค้างชำระนั้นเต็มจำนวน โดยความเสียหายที่ได้รับนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดดังนี้ คือผลเก็บเกี่ยวต่ำกว่าส่วนเฉลี่ยของผลเก็บเกี่ยวในระยะ 5 ปีที่ล่วงมาแล้วสำหรับอำเภอนั้น โดยต่ำลงไปถึงขนาดเกินกว่าร้อยละ 25 ของส่วนเฉลี่ยดังกล่าว

2. ความเสี่ยงที่เกิดจากสาเหตุที่ได้ระบุเฉพาะไว้ เช่น ผู้กู้ถึงแก่ความตาย หรือเป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ จนไม่สามารถทำการเกษตรได้ รพช. จะรับผิดชอบให้ครั้งหนึ่ง

3. ความเสี่ยงที่เกิดจากราคาพืชผลตกต่ำอย่างร้ายแรง รพช. จะรับชดใช้หนี้ครั้งหนึ่งต่อเมื่อราคาพืชผลตกต่ำถึงขนาดจนมีราคาเหลือเพียงไม่ถึงร้อยละ 75 ของราคาพืชผลถัวเฉลี่ยในระยะ 3 ปีที่ล่วงมาแล้ว

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานของรัฐบาลได้พยายามให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในด้านสินเชื่อการเกษตร ซึ่งรัฐบาลในยุคหลังได้ให้ความสนใจมาก โดยจัดให้มีการสำรวจสภาพหนี้ของเกษตรกรเพื่อวางหลักเกณฑ์ช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาในการไถ่ถอนที่ทำกินมาเป็นของตนเอง และจะขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ให้รับโอนสภาพหนี้จากเจ้าหนี้มาเป็นของธนาคารเพื่อให้เกษตรกรเสียดอกเบี้ยน้อยลง